

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Stanka MAGISTER

SPECIALNO PEDAGOŠKO JAHANJE

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

HORSE RIDING AS SPECIAL PEDAGOGIC ACTIVITY

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2007

Diplomsko delo je zaključek Visokošolskega strokovnega študija kmetijstvo-zootehnika. Opravljeno je bilo v Vzgojno – izobraževalnem zavodu Frana Milčinskega v Smledniku, v Jahanem centru Janhar v Hrašah in Oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Ivana Štuhca.

Recenzent: prof. dr. Simon Horvat

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: doc. dr. Silvester ŽGUR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Ivan ŠTUHEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Simon HORVAT
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Stanka Magister

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	UDK 159.9:636.1(043.2)=163.6
KG	konji/terapevtsko jahanje/specialna pedagogika/Slovenija
KK	AGRIS /
AV	MAGISTER, Stanka
SA	ŠTUHEC, Ivan (mentor)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2007
IN	SPECIALNO PEDAGOŠKO JAHANJE
TD	Diplomsko delo (visokošolski študij)
OP	IX, 66 str., 13 pregl., 22 sl., 52 vir.
IJ	Sl
JJ	sl/en
AI	Jahanje kot specialno pedagoška dejavnost se postopoma uveljavlja tudi v slovenskem prostoru. Velja kot vzgojno in terapevtsko sredstvo pri otrocih z učnimi težavami, motnjami vedenja in neharmonično osebnostjo. Z dosežki pri izvedbah različnih gibanj ob in na konju učenci izboljšujejo podobo o sebi in odnos do okolice, razvijajo prijateljstvo in potrpežljivost, vzpostavljajo pozitivno naravnost do učenja, zmanjšujejo strah pred neznanim, pridobivajo samozaupanje ter tako preoblikujejo svojo osebnost. V Vzgojno - izobraževalnem zavodu Frana Milčinskega v Smledniku imajo v svoje programe vključeno tudi tovrstno jahanje, ki poteka v bližnjem Jahalnem centru Janhar. Pogovori in intervjuji z 12 gojenci in njihovo vzgojiteljico, opazovanje med jahanjem in delom s konji ter spremljanje vsakodnevnega življenja v samem zavodu, je privedlo do rezultatov, ki potrjujejo domneve o številnih zdravilnih učinkih pedagoškega jahanja.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDC 159.9:636.1(043.2)=163.6
CX horses/therapeutic riding/special pedagogics/Slovenia
CC AGRIS /
AU MAGISTER, Stanka
AA ŠTUHEC, Ivan (supervisor)
PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Zootechnical Department
PY 2007
TI HORSE RIDING AS SPECIAL PEDAGOGIC ACTIVITY
DT Graduation Thesis (Higher studies)
NO IX, 66 p., 13 tab., 22 fig., 52 ref.
LA Sl
AL sl/en
AB Horse riding, as a special pedagogical activity is becoming more and more popular in Slovenia. It is considered as a special therapeutic treatment for children who have learning and behavioral difficulties as well as personality problems. By the successful accomplishment of various tasks on a horse, pupils improve self esteem and their attitude to surroundings, develop friendship and patience, get positive attitude towards learning, diminish fear against unknown things, and develop their personality. In Fran Milčinski Institution in Smlednik there are riding programs performed in Janhar riding center. Discussions and interviews with twelve pupils and their pedagogue, observations of these pupils during riding and working with horses, as well as analysing their daily routine in the Institution, yielded the results, which confirm that pedagogical riding has several curative effects.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska identifikacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VIII
Kazalo slik	IX
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	3
2.1 ZDRAVILNI VPLIV ŽIVALI	3
2.2 ČLOVEK IN KONJ	8
2.3 RAZVOJ TERAPEVTSKEGA JAHANJA	13
2.4 RAZLIČNA PODROČJA TERAPEVTSKEGA JAHANJA	15
2.4.1 Hipoterapija	16
2.4.2 Športno jahanje za osebe, ovirane pri gibanju	18
2.4.3 Terapevtsko jahanje v psihiatriji	19
2.4.4 Jahanje za čutno prizadete	20
2.5 OTROCI Z MOTNJAMI VEDENJA IN OSEBNOSTI	21
2.5.1 Čustvena stiska otroka	21
2.5.2 Vzorci ravnanja s čustvi	23
2.5.3 Pomoč otroku in terapevtski pristopi	24
2.5.4 Pomoč živali v obdobju adolescence	25
2.6 KONJ KOT VZGOJNI PRIPOMOČEK	27
2.6.1 Izbira ustreznega konja	27
2.6.2 Od konja sprožena motivacija	28
2.6.3 Bogata konjeva govorica	29
2.7 PROGRAM SPECIALNO PEDAGOŠKEGA JAHANJA	32
2.7.1 Razvijanje odnosa med otrokom in konjem	32
2.7.1.1 Faza prilagajanja	32

2.7.1.2 Emocionalen stik s konjem	33
2.7.1.3 Aktivnosti, povezane s konji	33
2.7.2 Učenje jahanja	35
2.7.3 Voltižiranje	36
2.8 UČINKI SPECIALNO PEDAGOŠKEGA JAHANJA	39
2.8.1 Ohranjanje oz. povečanje motivacije	39
2.8.2 Zmanjševanje agresivnosti in sposobnost zdrave uveljavitve	39
2.8.3 Sprejemanje, priznanje in premagovanje strahov	40
2.8.4 Izboljšanje samopodobe in samozavesti	40
2.8.5 Graditev zaupanja in razvijanje prijateljstva	40
2.8.6 Doživljanje zadovoljstva in izboljšanje neugodnega razpoloženja	41
2.8.7 Razvijanje empatije in občutka skupinske pripadnosti	41
2.8.8 Samodisciplina, odločnost in potrpežljivost	42
2.8.9 Zvišanje trajanja in intenzivnosti koncentracije	42
2.8.10 Razvoj občutka odgovornosti	42
2.8.11 Koristna izraba prostega časa	43
2.9 POTEK UČNO - VZGOJNEGA PROCESA PRI SPECIALNO PEDAGOŠKEM JAHANJU	44
2.9.1 Učenje z opazovanjem	44
2.9.2 Učenje na podlagi izkušenj	46
3 MATERIAL IN METODE	48
3.1 VZGOJNO - IZOBRAŽEVALNI ZAVOD FRANA MILČINSKEGA V SMLEDNIKU	48
3.1.1 Predstavitev zavoda	48
3.1.2 Problematika otrok, ki bivajo v zavodu	50
3.2 JAHALNI CENTER JANHAR	52
3.2.1 Predstavitev jahalnega centra	52
3.2.2 Konji za pedagoško jahanje	53
3.3 METODE	54
4 REZULTATI	55
4.1 POSAMEZNI INTERVJUJI UČENK IN UČENCEV	55
4.2 REZULTATI ANALIZE ODGOVOROV V INTERVJUJIH UČENK-CEV	75

4.3	MNENJE VZGOJITELJICE	84
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	88
5.1	RAZPRAVA	88
5.2	SKLEPI	95
6	POVZETEK	96
7	VIRI	97
	ZAHVALA	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Pregl. 1: Problematika otrok	50
Pregl. 2: Začetek jahanja	75
Pregl. 3: Razlogi za priljubljenost konj	75
Pregl. 4: Občutki ob stiku s konji	76
Pregl. 5: Občutki pred jahanjem pri gojenkah-cih	77
Pregl. 6: Doživljanja med jahanjem	78
Pregl. 7: Občutki po jahanju	79
Pregl. 8: Ukvarjanje s konjem pred in po jahanju	80
Pregl. 9: Medsebojni odnosi	81
Pregl. 10: Znanja in pridobitve kot posledice jahanja	82
Pregl. 11: Posebni dogodki in čustvene reakcije gojenk-cev	83

KAZALO SLIK

	str.
Sl. 1: Sobivanje	2
Sl. 2: Prisotnost hišnega ljubljence koristi zdravju	4
Sl. 3: Živali zmanjšujejo občutek osamljenosti pri starejših ljudeh	7
Sl. 4: Lov na bizone	8
Sl. 5: Indijanci od nekdaj živijo v sožitju s konji	9
Sl. 6: Bonaparte prečka Alpe	10
Sl. 7: Dresurno jahanje v Lipici	12
Sl. 8: Različna področja terapevtskega jahanja	15
Sl. 9: Hipoterapija kot oblika fizioterapije na konju	18
Sl. 10: Bližina konja koristi tudi otrokom s posebnimi potrebami	20
Sl. 11: Odnos med živaljo in otrokom je preprost	26
Sl. 12: Izrazita obrazna mimika konja	30
Sl. 13: Prvi kontakti v fazi prilagajanja	32
Sl. 14: Mladostniki se učijo skrbeti za živo bitje	34
Sl. 15: Vaja z rokami v sedečem položaju	37
Sl. 16: Voltižiranje kot gimnastika	38
Sl. 17: Konji pomagajo ustvarjati toplo in zaupljivo atmosfero	45
Sl. 18: Vzgojno – izobraževalni zavod Frana Milčinskega	48
Sl. 19: Jahalni center Janhar	52
Sl. 20: Po jahanju učenci s konjem še malo poklepetajo	80
Sl. 21: Učenci sočustvujejo s konji	83
Sl. 22: Vzgojiteljica Andreja svoje izkušnje deli z učenci	87
Sl. 23: Ljubezen je univerzalno zdravilo	90
Sl. 24: V slogi je moč	91
Sl. 25: Kentaver	96

1 UVOD

V vzgojno – izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku prihajajo fantje in dekleta iz cele Slovenije, ki obiskujejo višje razrede osnovne šole, pa so zašli v težave. Največkrat so se slabo učili, izostajali od pouka, se pogosteje kregali z vrstniki, starši in učitelji. S starši so bili kar naprej v konfliktu, zato so bili bolj malo doma in v šoli, saj jim je bilo prijetneje s prijatelji. Njihovi starši so poskusili reševati probleme na številne načine, vendar niso bili učinkoviti. Zgledalo je, kot da so vsi na vrtiljaku, ki se vrti po svoje in s katerega se ne da sestopiti.

Konji so po naravi socialne živali in imajo raje prijateljevanje kot prepir. Ljubeče pozornosti so deležni že ob prvem kontaktu z materjo v obliki grizljanja in prijetnih masaž, kar si medsebojno demonstrirajo in podarjajo tudi kasneje ob vsakem prijateljevanju. Tudi ljudem znajo vračati pozornost in jim pokazati, da so veseli skupnega druženja. Še posebej imajo radi otroke, saj so bolj sproščeni in neobremenjeni v njihovi bližini. Že s svojo podobo konji izžarevajo eleganco, veličino in plemenitost, s tem pa pri otrocih sprožijo občudovanje in spoštovanje. Motivirajo jih, da dosegajo nekaj več, se obvladujejo, nadzorujejo svoje gibe, premagajo strah in se povzpnejo na njihov hrbet, kjer se počutijo večje, močnejše in vedrejšje. Konji ne izbirajo na katere posameznike bodo pozitivno vplivali. Vsem, brez izjeme, pomagajo premostiti psihične težave, ki so prevelike, da bi jih zmogli zgladiti sami in pretežavne, da bi jih na enostaven način zmogli odpraviti strokovnjaki. Ob harmonični združitvi konja in otroka nastane nekaj prijetnega, koristnega in zdravilnega, čemur strokovno pravimo specialno pedagoško jahanje.

Namen diplomskega dela je predstaviti osnovne vsebine in cilje specialno pedagoškega jahanja, predočiti psihološke značilnosti in način komunikacije konja, opredeliti težave, s katerimi se srečujejo mladostniki po preživetih travmi, razložiti bistvene razloge za uporabo konja v vzgojno – terapevtske namene, predvsem pa proučiti vse možne zdravilne učinke pedagoškega jahanja na osebno, psihično in socialno življenje otrok v vzgojni ustanovi.

Slika 1: Sobivanje (Slika Tedna, 2006)

2 PREGLED OBJAV

2.1 ZDRAVILNI VPLIV ŽIVALI

Zdi se, da žival že samo s svojo navzočnostjo blagodejno vpliva na človeka. Znano je, da so hišni ljubljenci koristni za fizično in psihično zdravje, včasih pa lastnikom z opozorili celo rešujejo življenja. V ZDA kar v stotih bolnišnicah uporabljajo terapijo z domačimi živalmi, pri kateri ob pomoči živali pospešijo okrevanje bolnikov (Shuker, 2003). V centru za zdravljenje vojnih veteranov, ki je bil v ZDA ustanovljen po letu 1940, so pri odpravljanju negativnih posledic vojne uspešno vlogo odigrale številne različne živali (psi, mačke, konji, kače, kokoši, žabe in želve) (Tušak in Tušak, 2002).

Govorice, da hišni ljubljeneц koristi zdravju, niso izvite iz trte. Izsledki medicinskih raziskav potrjujejo, da prisotnost hišnega ljubljencea znižuje visok krvni tlak, zmanjšuje nevarnost srčnega napada, znižuje raven holesterola, blaži potrtost in lajša več drugih zdravstvenih težav (slika 2). Raziskave so pokazale, da mačji lastniki za 12% manj pogosto obiskujejo zdravnika kot ljudje, ki nimajo mačk; pasji lastniki pa zdravnika obiskujejo za 8% redkeje kot tisti, ki nimajo psa (hišnih ljubljencev) (Shuker, 2003).

Nekateri hišni ljubljenci lahko zaznajo bližajoči se epileptični napad veliko pred svojim lastnikom in tako z raznimi opozorilnimi znaki preprečijo morebitne poškodbe ob napadu. Nič manj osupljiva in pomembna ni sposobnost nekaterih hišnih ljubljencev, da zaznajo, kdaj bodo njihovi lastniki sladkorni bolniki zaradi hipoglikemije ali nenadnega padca sladkorja v krvi zdrsnili v diabetično komo. Tudi te živali pravočasno opozorijo lastnika. Ta zato lahko poje kaj sladkega ali spi je brezalkoholni napitek, dvigne sladkor v krvi na varno raven in prepreči komo. Medicinska literatura omenja veliko dokazanih primerov, ko so pri bolnikih ugotovili kožnega raka, potem ko so njihovi psi (navadno več mesecev pred diagnozo) vztrajno ovohavali območje kože z malignostjo (Shuker, 2003). V neki obsežni anketi, ki je zajela več tisoč žensk, operiranih zaradi raka na dojkah, pa jih je veliko zatrjevalo, da so jim pri psihičnem in fizičnem postoperativnem okrevanju zelo pomagale mačke (Paulin, 2005).

Slika 2: Prisotnost hišnega ljubljénčka koristi zdravju (foto: Lidija Magister)

V Središču za preučevanje delfinov na Floridi so med prvimi začeli raziskovati posebno alternativno obliko zdravljenja- plavanje z delfini. Raziskave psihologa dr. David Nathansona o vplivu delfinov na otroke s posebnimi potrebami s konca 80. let 20. stoletja so pokazale, da se komunikacijska sposobnost otrok korenito izboljša, če jih po učni uri za uspeh nagradijo s plavanjem z delfini. Leta 1995 so v Key Langu odprli Središče za zdravljenje z delfini, kjer so nadaljevali Nathansonovo delo in dosegli obetavne rezultate. Nathanson meni, da intenzivno in edinstveno čutno doživetje ob takem bližnjem stiku z delfini potegne introvertirane otroke iz njihovega notranjega sveta, jim okrepi samozavest in jih spodbudi, da raziščejo zunanji svet. Stik z delfini spodbudi bolnikove možgane, da izločijo več endorfinov ali tako imenovanih hormonov sreče. Bolnikom se izboljša razpoloženje, zato so bolj dojemljivi za komunikacijsko terapijo. Od zdravljenja z delfini imajo koristi celo bolniki s telesnimi težavami, recimo z rakom ali aidsom. Domnevajo, da veselje ob plavanju z delfini sproži nastajanje večjega števila limfocitov T, ki so bistveni

za ohranitev človekovega imunskega sistema in zato pomagajo bolnikom v boju z boleznijo. V 90. letih 20. stoletja pa je britanski raziskovalec dr. Horace Dobbs drugače izkoristil pomoč delfinov. Materam, ki so trpele zaradi poporodne depresije, je predvajal posnetke glasov delfinov. Dosegel je lepe uspehe. Tehnika se je obnesla tudi pri zdravljenju drugih oblik depresije (Shuker, 2003).

V poznih osemdesetih letih so preučevali tudi vpliv hišne živali na človekovo psihično počutje. Eksperiment je potekal tako, da so deset mesecev spremljali vedenje, počutje in psihično zdravstveno stanje odraslih, ki so v svoje gospodinjstvo sprejeli mačko ali psa. Skozi isto obdobje so jih primerjali z osebami, ki so bile brez hišne živali. Lastniki živali so prvih šest mesecev kazali očitno izboljšanje psihičnega počutja. Izboljšal se je tudi občutek samospoštovanja, manj so se bali postati žrtev zločina in so se več gibali, saj so s psom hodili na sprehod. Lastniki mačk ali psov so poročali o zmanjšanju zdravstvenih težav v prvem mesecu po nabavi živali. Rezultati so pokazali, da je učinek živali na človekovo zdravje in počutje pozitiven in se lahko dolgo ohrani (Robinson, 1996).

Žival ima številne vplive na otroka. Tako ne moremo prezreti vpliva živali na socialno-emocionalni razvoj otroka, na kognitivni razvoj, na družinske in druge socialne odnose in nenazadnje na otrokovo počutje. Skrb za živali si starši in otroci velikokrat delijo. Vključevanje otrok, pozitivne ojačitve in sprejetost vplivajo na izgradnjo otrokove samozavesti. Hkrati pa je žival pogostokrat vir socialne podpore (Tušak in Tušak, 2002). Otroci, ki se ukvarjajo z živalmi, kažejo več optimistične naravnosti, večjo sposobnost empatije in več altruizma. Imajo več priložnosti, da se naučijo spretnosti neverbalne komunikacije in imajo več izkušenj o perspektivi drugega. Pozitivne učinke imajo tudi živali v institucijah, še posebej na področju socialnega razvoja (Ishihara, 1998).

Domače živali lahko s svojim vedenjem zelo pozitivno vplivajo na depresivne ljudi. Znajo si namreč pridobiti pozornost človeka ter ga tako zvbati iz zadržanosti. Dogaja se, da otroke, ki se po hudem duševnem šoku popolnoma zaprejo vase, ne govorijo več in odklanjajo hrano, dobesedno reši prijazen pes ali mačka. Žival brez vprašanj in predsodkov podari svojo bližino depresivnemu otroku ter ga pripravi do tega, da postane aktiven, tako da se z njo igra, jo boža, hrani in prevzame skrb zanjo (Friebel in Puhl, 2000).

Tako otroci kot tudi odrasli poročajo o močnih čustvih ljubezni in naklonjenosti do domače živali. Nekaterim posameznikom lastništvo živali lahko daje občutek vrednosti. Odrasli govorijo tudi o tem, da lastništvo živali doda smisel njihovem življenju. Lahko bi oporekali, da občutek vrednosti, ki ga dobi lastnik od svoje živali, lahko enačimo z občutkom vrednosti, ki ga posameznik dobi iz svojega hobija ali kakega drugega zanimanja. Vendar pa lastniki živali govorijo o tem, da živalim nudijo naklonjenost in ljubezen ter enako prejemajo nazaj. Takšna recipročna čustva pa spadajo že v področje odnosov in tega človek v svojem hobiju ne more dobiti (Harker in sod., 2000).

Starejši ljudje se pogosto soočajo s stresom, povezanim z upokojitvijo, zdravstvenimi težavami, finančnimi omejitvami, zoženo socialno mrežo. Domača žival lahko prispeva k pridobivanju nove vloge ali identitete ostarele osebe. Njen vpliv je še posebej pomemben pri tistih ljudeh, ki so bili v svojem življenju usmerjeni na različne vloge v zakonu ali v poklicu, ki so s starostjo izginile. Ostareli, ki živijo brez bližnjih, svojo žival pogosto vidijo kot svojega edinega prijatelja. V takih primerih živali zmanjšujejo občutek osamljenosti (slika 3) in vznemirjenja (Vizek Vidovič, 1998).

Z učinkom hišnih ljubljencev na počutje in zdravje se ukvarja v svetu že dobro uveljavljena, vendar še dokaj mlada znanost – pet terapija, ki se deli (Zidar, 2006) na:

- a) AAA (Animal Assisted Activities) – pod tem izrazom pojmuje vse tiste aktivnosti, katerih namen je izboljšanje kakovosti življenja ljudem s pomočjo živali in jih izvajajo laiki oziroma prostovoljci,
- b) AAT (Animal Assisted Therapy) – kadar pet terapijo sestavljajo strokovno načrtovane in vodene dejavnosti, ki jih izvajajo šolani terapevti oziroma strokovnjaki iz različnih področij, kot so: zdravnik, psihoterapevt, socialni pedagog, logoped, fizioterapevt, psihiater in medicinske sestre. Taka vrsta terapije je ciljno naravnana. Postavljeni cilj je izboljšanje posameznikove točno opredeljene težave. O poteku terapij se obvezno vodi dokumentacija.

Slika 3: Živali zmanjšujejo občutek osamljenosti pri starejših ljudeh (foto: Jože Rauter)

2.2 ČLOVEK IN KONJ

Konji so imeli v človekovem razvoju in življenju pomembno vlogo. Konj je bil dolga stoletja edino hitro prevozno in transportno sredstvo, omogočil srečanja ljudstev in njihovih kultur, služil za lov (slika 4), in vojaške namene, pomoč v kmetijski dejavnosti, predstavljal navdih številnim poetom in slikarjem pri ustvarjanju njihovih nesmrtnih del in še bi lahko naštevali (Krumpak, 1994).

Slika 4: Lov na bizone (Fine Art ..., 2006)

Med prvimi, ki so o jahanju in treningu konj napisali pravila in se konjeništvu posvečali z vsem spoštovanjem in znanostjo, so bili Grki, ki so stvaritev konja pripisovali bogu morja Pozeidonu. Ksenofon je že v četrtem stoletju pred našim štetjem napisal pravila o delu s konji, ki v marsičem še danes veljajo. Kasneje so Ksenofonova znanja dopolnili veliki tehniki in praktiki konjenišva ter najboljše jahalne šole: Pluvinel, Guerniere, francoska šola v Saumuru in Španska jahalna šola na Dunaju (Humar, 2005).

Na ameriških tleh so se konji, ki sta jih tam pustila Krištof Kolumb in osvajalec Cortez, razmnožili v milijonske črede mustangov v Severni Ameriki in kriolov v Južni Ameriki. Večina plemen Indijancev Južne in Severne Amerike je zelo hitro osvojila najpotrebnejše jahalne veščine, ki jim je dodala še svoj naravni instinkt in nadarjenost za življenje z živalmi ter postala odličen poznavalec psihe konj in njihove dresure (slika 5). Čeprav so bili njihovi jahalni pripomočki zelo preprosti, so zelo natančno vodili konje, vsa dresura pa je bila usmerjena le v uporabno tehniko lova in jahanja. Nekatera indijanska plemena so konja celo častila kot božje bitje. Še danes je konj pomemben člen njihovega življenja in kulture, prijatelj, ki jim je vedno dajal neizmerno dimenzijo radosti in predvsem svobode (Humar, 2005).

Slika 5: Indijanci od nekdaj živijo v sožitju s konji (Fine Art ..., 2006)

V zgodovini je bila najbolj razširjena uporaba konja za vojne akcije. Človek pri tem nikoli ni pomislil na konjevo dobro, temveč je imel pred očmi le svoje lastne koristi in uspeh. Tako so Mongoli pod svojim voditeljem Džingiskanom s pomočjo konja uspeli vzpostaviti največji strnjen imperij v zgodovini. Aleksander Veliki je ogromno kraljestvo osvojil z udarno močjo svoje odlično izurjene konjenice. Osemnajst let je v vseh svojih vojnah

jezdil konja Bukefala, nenavadnega viharnega vranca z belo zvezdo na čelu. Napadi konjenice so veljali za najnevarnejše in pogosto odločilno orožje v vojni. Tako je bil Napoleon I., na belem arabskem žrebcu Vizirju, s svojo veliko vojsko hudo poražen v verjetno največji in najtežji konjeniški bitki pri Waterlooju (Werner, 1993).

Slika 6: Bonaparte prečka Alpe (Fine Art ..., 2006)

Človek je povzročil nič krivim konjem veliko gorja v svojih krvavih vojnah. V prvi svetovni vojni je v enem samem dnevu na zahodnem bojišču padlo 7000 konj. Anglija je v tej vojni poslala na evropsko celino en milijon konj, v Anglijo pa se jih je vrnilo le 60.000. Danes je konj še vedno, pa čeprav le simbolično, prisoten v različnih vojskah sveta. Na bojiščih, kjer je bil konj dolga tisočletja nenadomestljiv, so ga sčasoma zamenjale puške, avtomatsko orožje in stroji. Vojaške in policijske konjenice uporabljajo in pripravljajo konje večinoma za parade, proslave, stražo, častne pogrebe, posebna spremstva, patroljiranje v posebnih pogojih in ekshibicijske nastope (Humar, 2005).

Tudi pasme težkih hladnokrvnih konj, ki so jih uporabljali predvsem v kmetijstvu za vprego k delovnim strojem ali težkim vozovom, so z industrializacijo izgubile svoj pomen. Z izumom parnega stroja in z izgradnjo železniškega sistema je konj izgubil tudi svojo pomembno funkcijo furmanstva. Služil je le še za prevoze do železnice in na manjših lokalnih relacijah, kjer pa so ga kaj kmalu zamenjali parni in kasneje bencinski tovornjaki. Čeprav je delež konj v industrijskih deželah z mehanizacijo močno upadel, se je konj zaradi svoje izjemne vsestranskosti vedno znova prilagajal spremenjenim potrebam ljudi (Humar, 2005).

Na nedostopnih in prostranih območjih Severne in Južne Amerike je konj še danes nepogrešljiv pomočnik kavbojev. Število govedi, ki so ga v 16. stoletju konkvistadorji iz Španije kot živo zalogo mesa pripeljali s seboj v Ameriko, se je v naslednjih 300 letih močno povečalo. Ker je dobiček zagotavljala le prodaja živine na vzhodni obali, so ogromne črede, ki so jih 24 ur na dan nadzorovali in vodili kavboji na konjih, iskale svojo pot na vzhod. Ob vsakem vremenu, podnevi in večinoma tudi še ponoči, je kavboj 20 ur zdržema presedel v sedlu, dolge tedne v istih oblačilih. Za premagovanje vseh teh naporov niso bili potrebni samo trdni možje, temveč tudi posebej hitri, žilavi, vzdržljivi, zdravi in skromni konji, ki jih še danes predstavljajo pasma quarter. Glede na uporabnost teh konj se je razvil tudi poseben stil jahanja z ustreznim šolanjem konja (Forbis, 1974).

Danes konj služi predvsem kot človekov partner v športu in prostem času. V konjeniškem športu so se razvile naslednje zvrsti: dresurno jahanje (slika 7), preskakovanje ovir, galopske dirke, kasaške dirke, rekreativno jahanje, military, dirke vpreg, "western" stil

jahanja, lovno jahanje, voltižiranje, turno ali pohodno jahanje, vztrajnostno – distančno jahanje, jahalne igre (rodeo, buzkaši, sjurpapah, kabači, bikoborba na konjih, polo, gimkhana) (Werner, 1993).

Slika 7: Dresurno jahanje v Lipici (foto: Franc Bajt)

2.3 RAZVOJ TERAPEVTSKEGA JAHANJA

Že stari Grki so jahanju pripisovali čudežno zdravilno moč. Takrat je Hipokrat neozdravljivo bolnim ljudem svetoval jahanje za dvigovanje morale in povečanje občutka moči. Verjeli so, da jezenje krepi kri in duha (Vodopivec in Weber, 2004).

Prvo študijo o vrednosti jahanja pri terapiji različnih obolenj je opravil Chassaigne leta 1875. Ugotovil je izboljšanje v drži, ravnotežju, mišični kontroli in zvišanju motivacije za rehabilitacijo (Vodopivec in Weber, 2004).

Konec štiridesetih let 20. stoletja je epidemija polimielitisa zajela ves svet. Tudi danskemu dekletu Liz Hartel je bolezen pustila posledico – paralizo nog. Po številnih operativnih posegih in fizioterapiji je bila zmožna hoditi le s pomočjo bergel. Bila je velika ljubiteljica konj, zato bolezen ni ustavila njene želje po nadaljevanju z aktivnim jahanjem. Z vsakodnevnim jahanjem si je pridobila veliko mišično moč in izboljšala koordinacijo nog. Leta 1952 je zastopala Dansko na olimpijskih igrah na Finskem in osvojila srebrno medaljo v dresurnem jahanju. Novica je obkrožila svet in tako se je povečal interes za uporabo konja v terapevtske namene (Vodopivec in Weber, 2004).

V poznih šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih letih se je zanimanje za terapevtsko jahanje izjemno povečalo. Leta 1964 so v Angliji, v Windorf Orthopaedic Hospital, sprejeli in opravljali program jahanja, ki je vzpodbudil ustanavljanje podobnih centrov po svetu (Vodopivec in Weber, 2004).

Nemški zdravnik D. Reide, specialist ortopedije in fizikalne terapije ter tudi dober poznavalec konj, je leta 1968 pričel proučevati terapevtsko jahanje, kot metodo terapije pri lokomotornih obolenjih. Prvi vidni uspehi so se pokazali že tri leta kasneje (Mielke, 1989).

Leta 1969 so v ZDA, v Michiganu, v mestu Augusta odprli največji terapevtsko jahalni center za invalidne otroke, imenovan Chief center. V okviru te ustanove so organizirali tudi tečaj hipoterapije za terapevte. Mnoga opazovanja in izkušnje strokovnjakov iz različnih področij terapevtskega jahanja so pokazala, da je konj kot "živ pripomoček"

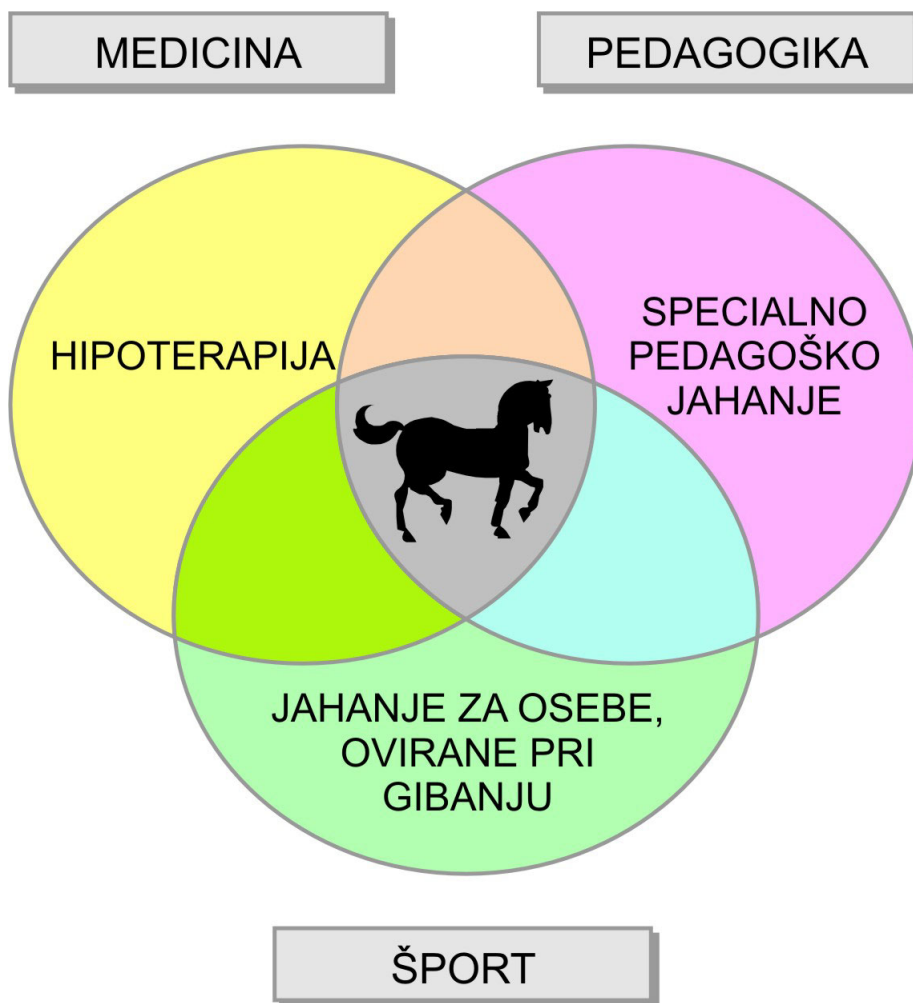
izredno primeren pri obravnavi določenih bolezni in nenadomestljiv partner pri prizadevanjih za izboljšanje telesnih, psihičnih in vedenjskih motenj (Vodopivec in Weber, 2004).

Razvoj terapevtskega jahanja v zahodnih deželah, predvsem v Nemčiji in Angliji, je s svojimi vzpodbudnimi rezultati pomembno vplival na razvoj terapevtskega jahanja tudi pri nas. Prvi koraki v smeri hipoterapije so bili narejeni v Topolšici, leta 1989, ko je ga. I. Petrovič uvedla jahanje pri bolnikih z multiplo sklerozo. Pri ostalih nevroloških obolenjih, posebno pri cerebralni paralizi, je jahanje kot terapijo začela uveljavljati C. Burja v ZUIM Kamnik, leta 1992. Leta 1996 so začeli izvajati dobro izdelan program hipoterapije tudi v Dornavi. Leta 1998 pa so v Radovljiškem domu Matevža Langusa, pod pokroviteljstvom S. Kreinerja, začeli s terapevtskim jahanjem pri otrocih z motnjami v duševnem razvoju (Petrovič, 2001). Zdravljenje s pomočjo konja se je razširilo še v druge centre ali zavode po Sloveniji, kot na primer: Center Dolfke Boštjančič na Igu, Konjerejski center Krumperk, Konjeniški klub Rakičan v Murski Soboti.

2.4 RAZLIČNA PODROČJA TERAPEVTSKEGA JAHANJA

Heipertz (2001) deli terapevtsko jahanje na tri glavna področja:

- medicino, kjer se je razvila hipoterapija,
- pedagogiko, ki je razvijala vzgojno jahanje,
- šport, kjer se je razvijalo aktivacijsko jahanje.

Slika 8: Različna področja terapevtskega jahanja (Heipertz, 2001)

K posameznemu področju sodijo tudi ustrezni izrazi. V medicini se uporablja izraz hipoterapija, v pedagogiki izraz specialno pedagoško jahanje (v izvorniku: Heilpädagogische Voltigieren und Reiten), v športu pa izraz športno jahanje za osebe, ovirane pri gibanju (Spink, 1993). V Sloveniji se za vsa tri področja terapevtskega jahanja še vedno uporablja zgolj izraz terapevtsko jahanje oziroma hipoterapija, kar je manj natančno. Razlikovati je potrebno področje pedagoške in športne uporabe jahanja od medicinske uporabe. Prvi dve področji imata predvsem psihosocialni pomen, s hipoterapijo pa želimo z gibalnimi vajami izboljšati funkcije notranjih organov in lokomotorne aparata. Od specifičnih potreb posameznika in od narave motnje je odvisno, katero izmed treh področij terapevtskega jahanja bomo v praksi izbrali (Globočnik, 2001).

2.4.1 Hipoterapija

Hipoterapija (gr. Hippos – konj, gr. Therapia – zdravljenje, negovanje) pomeni zdravljenje s pomočjo konja in je posebna oblika medicinske gimnastike oziroma fizioterapije (slika 9). Konj pri izvajanju hipoterapije predstavlja živ terapevtski pripomoček za prenos gibov v koraku. Dražljaji nihanja, ki se s konjskega hrbta prenašajo na pravilno sedečega in vzravnane pacienta, so namreč sorodni človeški hoji. Na minuto se tako prenese 90 – 110 tridimenzionalnih nihajnih dražljajev na vse mišične skupine jezdeca, pri čemer so posamezne mišične skupine prisiljene, da se sproti prilagajajo v smislu bio – feedbacka. Prav tako delujejo pospeški in centrifugalne sile, ki nastajajo pri gibanju naprej in pri spremembah smeri. Gibanje se s konja direktno prenaša na jezdečevo medenico, hrbtenico in ramenski obroč. Pacient pri hipoterapiji največkrat sedi brez sedla neposredno na konjskem hrbtu, pri tem pa ga terapevtka, ki hodi poleg konja, popravlja. Pri majhnih močno prizadetih otrocih terapevtka sedi na konju za njimi in jim pomaga, da se prilagajajo ritmičnemu nihanju. Zaenkrat se takšne stimulacije še ne da nadomestiti z nobenim mehaničnim pripomočkom (Zadnikar, 1997).

Hipoterapija je primarno indicirana pri bolnikih z motnjami drže in gibanja, ki so nastale zaradi bolezni oz. poškodb centralnega živčnega sistema. Ta obolenja so: multipla skleroza, cerebralna paraliza, cerebrovaskularne motnje, spastični tortikolis, spina bifida, stanje po kraniocerebralni travmi, progresivna mišična distrofija, reumatoidni artritis, amputacije (Zadnikar, 1997).

Fizikalni učinki hipoterapije so naslednji: normalizacija mišične napetosti, vpliv na avtomatske reakcije drže in gibanja, izboljšanje koordinacije gibanja, vpliv na obseg gibljivosti sklepov ter izboljšano delovanje kardiorespiratornih funkcij. Osebe s telesnimi motnjami imajo navadno občutek, da obstajajo le redke aktivnosti, v katere se lahko dejavno vključujejo in da so nesposobni za izvajanje kakršne koli športne dejavnosti. Sami sebe doživljajo kot osamljene, nemočne opazovalce, ločene od svojih vrstnikov. Sčasoma se lahko počutijo manj primerne in manj vredne v stikih z drugimi, kar vodi k slabši socialni vključenosti. Postanejo lahko odklonilni, se potegnejo vase in se sramujejo stikov. Na prvi pogled se zdi nastala situacija brezizhodna, a ko takšnim osebam omogočimo samostojnejše življenje, se začne njihovo samodoživljanje spreminjati. Jahanje je ena izmed aktivnosti, ki jih aktivira in jim daje občutek, da se lahko gibljejo brez pomoči drugih, od katerih so v vsakdanjem življenju odvisni. Invalid spozna, da lahko opravlja kup aktivnosti, povezanih s konjem ter da med jahanjem postanejo noge konja nadomestek za svoje lastne. Ko invalid postane aktivni udeleženec v tej športni aktivnosti, ki je v širšem sociokulturnem okolju cenjena, upoštevana in občudovana, se s tem spremeni njegova samopodoba in posledično tudi motivacija. Ker je od ravni samospoštovanja odvisen tudi človekov odnos do drugih ljudi, se s spremembo samospoštovanja spremeni tudi invalidov odnos do okolice (Globočnik, 2001).

Slika 9: Hipoterapija kot oblika fizioterapije na konju (Index Of, 2006)

2.4.2 Športno jahanje za osebe, ovirane pri gibanju

Z uporabo pripomočkov, ki kompenzirajo hendikep (posebno sedlo, vajeti in stremena), lahko telesno ovirana oseba jaha na enakem nivoju kot zdrava oseba. Jahanje je eden izmed redkih športov, v katerem lahko prizadete osebe doživijo enake uspehe in interese kot zdrave. Pozitivni vplivi tovrstne dejavnosti se kažejo na vseh vrstah organskih sistemov, na opornem in gibalnem aparatu, prav tako na sistemu srca in ožilja. Pri izvedbi mora strokovno usposobljen učitelj paziti, da so zahteve usklajene s sposobnostmi posameznika oz. da je prehajanje na težavnejše naloge počasno. Pomembni vplivi se seveda kažejo tudi na čustveno – miselnem področju življenja udeleženca. Veseli dogodki, jahalne predstave, spretnostno jahanje, integracija z drugimi, stik z naravo ter ostale

prednosti, ki jih jahanje ponuja hendikepirani osebi, so gotovo v pravem nasprotju z dolgočasnimi vajami za boljše zdravje. Takšna aktivnost dviga raven samozvesti ter pripomore k novim življenjskim občutkom (Terapevtsko jahanje, 2000).

2.4.3 Terapevtsko jahanje v psihiatriji

Na oddelku za fizikalno terapijo in terapevtsko gimnastiko Psihiatričnega centra Univerzitetne klinike v Frankfurtu izvajajo tudi terapevtsko jahanje pri psihiatričnih pacientih. Izvaja se kot del terapevtskega programa in ga ocenjujejo tudi kot pomožno spremljevalno metodo. Da bi ocenili uspešnost terapevtskega jahanja, so uvedli metodo pisanja dnevnika. Pacienti zapisujejo vtise in občutke, ki jih doživljajo pred jahanjem, med jahanjem in po njem. Pacienti poročajo, da se pojavlja sproščenost in razbremenitev. Doživljajo občutek samozaupanja, ko sami vodijo konja ter so zadovoljni in ponosni, ko jih konj posluša in reagira na njihove ukaze. A čeprav naj bi bili pri nekaterih pacientih opazni veliki premiki in dobri rezultati, vendarle pri nekaterih ni bilo opaziti nobenih sprememb. Mnenja o uvedbi terapevtskega jahanja v psihiatriji so v literaturi precej različna (Tušak in Tušak, 2002).

Kittredge (2003) navaja, da ima terapevtsko jahanje koristne učinke tudi pri osebah z anoreksijo, bulimijo, pri odvisnikih ter osebah, ki trpijo za posttravmatskimi stresnimi motnjami in za motnjami osebnosti (obsesivno – kompulzivne, paranoidne, narcistične, asocialne, večplastne osebnosti). V tujini je jahanje pogosto del programa v kazensko – popravni domovih za mladino, o učinkih jahanja na shizofrene osebe pa so pisali že pred več kot stotimi leti. Inštruktor jahanja mora poznati metode dela s takšnimi osebami ter znati pravilno držati avtoriteto in nadzor.

Slika 10: Bližina konja koristi tudi otrokom s posebnimi potrebami (Galerija, 2006)

2.4.4 Jahanje za čutno prizadete

Slepi lahko manjkajočo čutno funkcijo kompenzirajo s konjem. Na konjskem hrbtu dobijo možnost prostega gibanja, ne da bi jih pri tem vodili za roko. Učitelj jahanja mora biti glede metodološkega pristopa posebej usposobljen, konj pa zanesljiv (Vodopivec in Weber, 2004).

Težave na senzornih področjih imajo tudi otroci z motnjami gibanja. Pri jahanju otrok ves čas sprejema tok različnih čutilnih dražljajev: dražljaje tipa (površinska in globoka senzibiliteta), propioceptivne dražljaje (skupno gibanje), vestibularne dražljaje (krožno in linearno gibanje) ter vidne, slušne in vohalne dražljaje. S pomočjo delovnega terapevta, ki je usposobljen na področju gibalno čutne integracije, se naval dražljajev lahko spremeni in prilagodi specifičnim potrebam posameznega otroka (Zadnikar, 1997).

2.5 OTROCI Z MOTNJAMI VEDENJA IN OSEBNOSTI

Pri otrocih, ki jih je prizadelo določeno travmatsko doživetje, se njihova čustvena stiska kaže v obliki različnih motenj, ki trajajo od nekaj dni do nekaj let ali celo doživljenjsko. Med možne pozne posledice sodijo psihosocialne in psihiatrične motnje, kot so: ponavljajoči se napadi panike, disocialnost, alkoholizem, uživanje drog, depresivnost, multipla osebnost, razne zasvojenosti, ipd. Pod pojmom travmatski dogodek imamo v mislih dogajanja, ki po svoji naravi ali intenziteti presegajo običajna stresna izkustva ter sprožijo značilne takojšnje in/ali pozne travmatske reakcije. Ob tem moramo opozoriti, da je možno, da povzroči travmatske reakcije dogodek, ki po splošni presoji ni zares ogrožajoč, dobi pa tak pomen v doživljanju otroka (Kos, 2001b).

2.5.1 Čustvena stiska otroka

Agresivni in moteči otroci s svojim vedenjem razkrivajo bolečino in jezo, ker čutijo, da njihove pglavitne potrebe niso zadovoljene- potrebe po tem, da jih imajo starši radi, da skrbijo zanje, da jih potrjujejo v njihovem prizadevanju, da jih varujejo, jim dovoljujejo svobodo in jim postavljajo vedno nove izzive. Z neprilagojenim vedenjem izražajo svoj notranji nemir ter podzavestno skušajo doseči, da bi ljudje prepoznali njihove potrebe in jim zadostili. Ker pa takšno vedenje, še zlasti če je neobvladano, moti ustaljen življenjski ritem, ga starši in drugi družinski člani obravnavajo kot težavo ter ga najpogosteje kaznujejo. Toda otrok se kljub kazni prav kmalu začne spet vesti moteče, saj nihče ni odkril, kaj ga v resnici teži, s kaznijo pa se je njegov notranji konflikt le še poglobil. Otrok tega ne počne namenoma, temveč preprosto ne ve, kako bi drugače dosegel tisto, kar potrebuje. Najverjetneje je najprej skušal doseči to na lep način, ker pa mu ni uspelo, je v obupu spremenil vedenje, saj mu po njegovi oceni drugega niti ni ostalo (Humphreys, 2002).

Navzven se pri otroku kažejo le simptomi njegovih globljih stisk. Te simptome odrasli vidimo, prepoznavamo kot motnje in jih skušamo spreminjati. Otrok pa se svoje navzven očitne "motenosti" najpogosteje sploh ne zaveda, zato tudi ne more biti motiviran za spremembe. Agresiven otrok npr. samega sebe ne doživlja kot nasilnega, temveč tako

doživlja druge- sam se le brani. Poskuse discipliniranja, spreminjanja in zaustavljanja njegove nasilnosti, načeloma doživlja le kot novo nasilje nad seboj in kot nove stiske (Žorž, 1997).

Veliko večino vedenjskih in osebnostnih motenj spremljajo učne težave. V mnogih primerih gre za prepoznaven učni neuspeh z nezadostnimi ocenami, morda tudi ponavljanjem razreda in ponovnim neuspehom. Včasih je neuspeh relativen: otrok še napreduje, vendar s težavo in pogosto dobiva slabe ocene. Včasih pa gre le za bolj ali manj nenaden upad v učenem uspehu- od zelo uspešnega k povprečnemu. Težave vsakega otroka so drugačne glede na njegovo domače okolje, vsi problematični otroci pa imajo težave s samospoštovanjem, ki so neposredno povezane z njegovim notranjim konfliktom (Žorž, 1997).

Čustvene in vedenjske motnje pri otrocih najpogosteje izhajajo iz domačega okolja. Vzroki so lahko: fizično in/ali psihično nasilje med staršema, fizično in/ali psihično nasilje do otroka, izguba katerega (ali obeh) staršev zaradi smrti ali ločitve, socialno nesprejemljivo vedenje staršev, spolno nadlegovanje otroka in podobno. Otrokove težave so seveda lahko povezane tudi z ljudmi ali situacijami zunaj doma (Humphreys, 2002).

Znaki neobvladovanja, ki kažejo na otrokov notranji konflikt so (Humphreys, 2002):

- pomanjkljiva motivacija pri navezovanju emocionalnih stikov,
- pomanjkanje aktivnih zdravih interesov in zatekanje k nadomestnim zadovoljitvam,
- pomanjkanje zanimanja za tiste dejavnosti, ki zahtevajo lastno iniciativo in premagovanje naporov,
- pomanjkanje delovnih navad (otrok oz. mladostnik ne kaže več ustrezne vztrajnosti in ni sposoben iti preko točke napora pri aktivnostih),
- odpor do šole, malomarnost pri domačih nalogah, neupravičeno izostajanje od pouka,
- nekritičen odnos do lastnih sposobnosti, potencialov in možnosti v bodočnosti,
- znižana frustracijska toleranca; prelaganje odgovornosti za svoje ravnanje na druge,
- nizka delovna učinkovitost,
- laganje, pogosti manjši prestopki, uničevanje lastne in tuje lastnine,
- žaljivo ali opolzko izražanje,

- nezaupanje do odraslih oz. do okolja,
- splošna pasivizacija.

Nekateri otroci pa čustvene konflikte v sebi prikrivajo s pretiranim obvladovanjem. Takšen otrok je perfekcionista in pretirano marljiv, kar kaže na strah pred neuspehom, na njegovo odvisnost od končnega dosežka in na globok strah pred zavrnitvijo. Vede se obsesivno in kompulzivno, izogiba se družbi, je pretirano zaskrbljen in pogosto žalosten. Taki tihi in plašni otroci se navadno nikomur ne zdijo težavni, zato tudi nihče ne poskrbi, da bi prišli do pomoči, ki jo potrebujejo. Žal pa so prav ti otroci čustveno ponavadi bolj ogroženi kot oni, ki svoje občutke zavrnjenosti in neustreznosti "izdivjajo" (Humphreys, 2002).

2.5.2 Vzorci ravnanja s čustvi

Pomembnejše vzorce ravnanja s čustvi v glavnem osvojimo že v mladosti. Vsaka družina oziroma okolje, kjer odraščamo, ima svoj sistem čustvenih vrednot. Člani iste družine ponavadi razvijejo zelo podobne čustvene navade. V vsaki družini se točno ve, katera čustva je primerno izražati in katera ne (Trtnik, 2004).

Če otrok odrašča pod okriljem starševske ljubezni in skrbnosti, bo razvil zelo prilagodljivo shemo, ki jo psihoanalitik Erik Erikson imenuje temeljno zaupanje. Takšna oseba bo kasneje v življenju prepričana, da je svet in ljudje na njem ne ogrožajo. Ljudje bodo vredni njenega zaupanja, razen če se ne izkažejo drugače. Ljudje s temeljnim zaupanjem brez težav sklepajo prijateljstva, ker so vsakomur naklonjeni in imajo o vsakomer najboljše mnenje. Njihovi prijateljski odnosi so zato trajni in čvrsti (Bennett-Goleman, 2003).

Otrok, ki je odraščal v nasilju, bo zelo verjetno razvil neprilagodljive sheme, kot je nezaupanje. O drugih ljudeh bo najprej pomislil, da ne more računati nanje in pričakovati od njih pozornosti do njegovih potreb. Prenaglil se bo v napačni razlagi nepristranskih ali celo pozitivnih dejanj, ki jih razume kot sovražna, odklonilna ali kot potrditev njegovih sumničenj, da so nezanesljivi. Vsekakor je bil v otroštvu takšen samozaščitni odziv ustrezen. Toda ko takšni otroci odrastejo, zlasti tisti, ki v sebi še vedno gojijo temeljno

nezaupanje in pristopajo k drugim z dvomom v srcu, težko vzpostavijo prijateljstvo in si tudi težko najdejo zaupne prijatelje. Nezaupanje je tudi temelj vedenja šolskih pretepačev. Povsem nevtralne kretnje sošolcev si napačno razlagajo kot grožnje in napadejo, ker zmotno ocenijo, da so ogroženi (Bennett-Goleman, 2003).

2.5.3 Pomoč otroku in terapevtski pristopi

Osnovno pomoč lahko nudi otroku njegovo najbližje okolje. To je predvsem zagotavljanje občutka varnosti, posluh za otrokove posebne potrebe, povečana pozornost in razpoložljivost odraslih, omogočanje otroku, da na različne načine izraža svoj strah, tesnobo, žalost, strpnost za bolj nezrelo vedenje ali večjo težavnost, preprečevanje dodatnih stresnih doživetij, uvajanje razvedril v otrokovo življenje, razvijanje optimističnega pogleda na svet in prihodnost, razvijanje vere v ljudi, zagotavljanje novih dobrih izkušenj. In za večino otrok pomoč naravne socialne mreže zadošča (Kos, 2001a).

Med tistimi varovalnimi dejavniki, ki zmanjšujejo možnost razvoja dolgoročnih posledic travme, so predvsem pomembne duševne značilnosti posameznika. Med njimi so najodločilnejše splošne prilagoditvene sposobnosti, gotovost vase in pozitivna samopodoba, širok spekter različnih strategij za obvladovanje stresa, zaupanje v druge in socialna prilagodljivost. Prav ta olajšuje proces ponovnega vzpostavljanja duševnega ravnovesja po stresu, saj sta opora pomembnih drugih in dostopnost funkcionalnih širših podpornih sistemov med najvažnejšimi zunanjimi varovalnimi dejavniki, ki zmanjšujejo ogroženost zaradi travme. Te zunanje opore morajo biti torej dosegljive, posameznik pa jih mora znati tudi "uporabiti" (Tomori, 2001).

Ugodni zunanji spremembi sta predvsem prenehanje kronične stresne situacije in prisotnost pozitivnih dejavnikov in vplivov, ki dajejo otrokovemu življenju boljšo kvaliteto, zagotavljanje pozitivne izkušnje in krepijo psihosocialno delovanje ter obvladovanje. Spremljanje kasnejšega razvoja otrok, ki so živeli vrsto let v zgodnjem otroštvu v hudo neugodnih travmatskih družinskih okoliščinah, je pokazalo, da je razvoj skupine otrok, ki so pozneje živeli v urejenih in ugodnih življenjskih okoliščinah, bodisi zaradi prestrukturiranja lastne družine ali pa zaradi namestitve v drugo družino, bil veliko

ugodnejši od izida v skupini otrok, ki so ostali še naprej v nefunkcionalni družini. Dobra psihosocialna kakovost življenja, občutek varnosti, s pestrimi in bogatimi vsebinami napolnjen vsakdan so okoliščine in dogajanja, ki osmišljajo življenje in zagotavljajo dobre možnosti za uspešno okrevanje (Kos, 2001a).

Kadar ima otrok zaradi svojega neobvladanega ali pa pretirano obvladanega vedenja težave z učenjem, potrebuje pomoč na štirih ravneh (Humphreys, 2002):

- na vedenjski ravni (tako da mu pomagamo omiliti njegovo vedenje),
- na ravni samospoštovanja (tako da ga spodbujamo, da se bo bolj cenil),
- na ravni učenja (tako da ga spodbujamo, naj se bolj potruzi),
- na ravni konflikta (tako da mu pomagamo rešiti težave doma ali v razredu, zaradi katerih se je začel vesti neprimerno).

2.5.4 Pomoč živali v obdobju adolescence

Adolescenca je obdobje in proces duševnega dozorevanja iz otroka v odraslo osebo in je obdobje velikih sprememb. Zakonitosti posameznikovega razvoja in družbeno okolje zahtevajo, da oseba iz obdobja otroštva preide v odraslost. Postopno se mora navaditi na samostojnost, neodvisnost zase in za druge (Kešnar, 2002).

V obdobju adolescence postane mnogo pomembnejša vloga vrstnikov, ki začnejo zadovoljevati vrsto posameznikovih potreb. Ko se mladostnik začne osamosvajati, odklanjati dotlej sprejete vrednote in načine obnašanja ter iskati lastno identiteto, potrebuje vedno bolj družbo vrstnikov, ki mu nudijo potrebno oporo, stališča in načela ter postanejo vir novih motivov in interesov ter hkrati pomoč pri skupnem osamosvajanju. Veliko mladostnikov je osamljenih ali pa se z vrstniki ne razumejo. Žival lahko mladostniku pomaga pri vzpostavljanju stika z drugimi, olajša pogovor in prevzame vlogo socialnega katalizatorja (Kešnar, 2002).

V zgodnji adolescenci je odnos med živaljo in mladostnikom preprostejši in manj obremenjen s konflikti, kot njegovi odnosi z ljudmi. Žival ima mladostnika rada in ga sprejema brez obsojanja. Zato mladi v tej starosti svoje ljubljence pogosto opisujejo kot svoje zaupnike, zaščitnike, objekt ljubezni in zanimanja, tiste, ki jim olajšujejo socialne stike, številnim pa predstavljajo tudi statusni simbol (Vizek Vidovič, 1998).

Slika 11: Odnos med živaljo in otrokom je preprost (foto: Jože Rauter)

2.6 KONJ KOT VZGOJNI PRIPOMOČEK

Temelj vsakega pedagoškega vplivanja je odnos, ki se oblikuje med odraščajočo osebo in strokovnim delavcem (učiteljem, vzgojiteljem, socialnim pedagogom, specialnim pedagogom). Pri delu z otroki in mladostniki so poleg odnosa pomembne tudi različne dejavnosti oziroma aktivnosti, v katere lahko mladega človeka povabimo in jih skupaj z njimi oblikujemo. Socialna pedagogika ima priložnost, da konflikte na intrasubjektivni ravni preusmeri v učne procese in v ozaveščanje ter v inovativne vedenjske strategije. Mlademu človeku so za novo učenje potrebne nove izkušnje, ki se lahko pridobijo tako iz izkustva drugačnih odnosov kot z novimi in drugačnimi aktivnostmi. Pomena udejstvovanja v različnih kreativnih, športnih in drugih dejavnostih se sodobna socialna pedagogika v dobri meri zaveda, zato je razvila vrsto modelov in metod, ki vključujejo uporabo raznovrstnih medijev kot "nosilcev funkcij". Aktivnosti, ki jih oblikujemo z uporabo medijev, obogatijo skupinsko ali individualno delo ter razširijo izkustveni in doživljajski svet odraščajočega (Kobolt, 2001).

Zamisel, da lahko konja uporabimo kot učinkovito orodje vzgoje oziroma kot ustrezen pripomoček vzgojitelju, izvira iz opazovanj in izkušenj praktikov, kot so Baum (1980), Gäng (1983), Klüver (1994), ki so preučevali vlogo konja in jahanja pri socialno prizadetih otrocih in mladostnikih. Baum (1980) navaja, da je pri mladostnikih z odklonilnim in odbijajočim obnašanjem s pomočjo konja mogoče zadovoljiti prirojeno potrebo po ljubezni in pripadnosti ter v njih prebuditi občutek odgovornosti.

2.6.1 Izbira ustreznega konja

Najpomembnejši element pri specialno pedagoškem jahanju je gotovo konj, saj izbiro pravega konja lahko enačimo z izbiro pravilnega in ustreznega vzgojnega pripomočka. Pri izbiri je ključnega pomena ustrezen karakter jahalnega konja. Po temperamentu naj ne bi bil vihrav, živčen, preobčutljiv, a tudi ne len ali otopel. Pomembno je, da je prilagodljiv na večje število ljudi, hrup in različne zvoke. Izberemo poslušnega, mirnega, družabnega, zanesljivega in potrpežljivega konja, da prenese vsa plezanja in poskakovanja na svojem hrbtu ter se ne odziva agresivno na dotike po telesu. Biti mora dobro vzgojen, brez

negativnih izkušenj iz preteklosti in brez slabih navad (brcanje, grizenje, kljubovanje, ipd.). Pasma in barva sta manj pomembni lastnosti. Vse to naštevanje nam pove, da mora konj zaupati človeku, ki dela z njim, zato je priporočljivo, da je pedagog jahanja hkrati tudi lastnik izbrane živali. Konj mora biti vsakodnevno negovan (čiščenje dlake, kopit, grive) in lonžiran (utrjevanje dresurnega znanja z ukazi na glas, bič in lonžo) (Gäng, 1983).

Za ustreznega konja se lahko odločimo tudi na podlagi specifičnih potreb posameznika oz. glede na to, kakšne učno – vzgojne procese želimo pri udeležencu sprožiti. Plašljivim, boječim otrokom oz. mladostnikom lahko dodelimo vdanejšo in mirnejšo žival, da se ob njej počutijo varno in gotovo. Odločnejšim, upornejšim in hipersteničnim otrokom, ki se izkazujejo v divjanju in slabemu obvladovanju lastnih vzgibov, pa izberemo trmasto žival, ki jim vsega ne dopusti in ki je za brzdanje bolj težavna, da preko nje spoznajo svoje meje, ki so nujno potrebne za boljše presojanje samega sebe in lastnih sposobnosti. V vsakem primeru moramo mladino seznaniti s potrebnimi pravili in omejitvami, ki jih zahteva delo s konji, da bo skupno druženje postalo prijetno doživetje. Potrebno jim je razložiti, kaj smejo početi in kaj ne, oziroma kaj je in kaj ni dovoljeno. Opozoriti jih moramo, da konji, prav tako kot ljudje, občutijo strah, bolečino, hrup ali mir. Pazimo, da otroci svoje agresije ne usmerijo na konja, kajti nastale škode, ki jo s tem povzročijo živali, ni več moč popraviti. Konj namreč otrokom presenetljivo veliko dopušča in potrpi ogromno, a ko ti prestopijo mejo tolerantnosti in mu povzročijo bolečino, tega zelo dolgo ne pozabi in postane ljudem manj naklonjen (Gäng, 1983).

2.6.2 Od konja sprožena motivacija

Ključno vprašanje pri sleherni terapevtski, svetovalni, pedagoški ali kakršni koli obliki pomoči otrokom je motivacija. Prav vse psihoterapevtske in svetovalne šole ali smeri soglašajo s stališčem, da je za kakršno koli spremembo potrebna motivacija. Že ob prvem stiku s konjem je mladostnik postavljen pred bitje, ki je večje in močnejše od njega, lepega izgleda, vredno občudovanja in spoštovanja. Konj mu tako že s samo pojavo in vedenjem predstavlja določeno avtoriteto, ki sicer vzbuja nekoliko strahu, a jo je pripravljen sprejeti. Vse to sproža v njem velik motivacijski učinek, kar je vedno predpogoj za uspešne učno - vzgojne procese. Pozitivno čustveno doživljanje in veselje, ki spremljata jahanje in

voltižiranje, še dodatno povečata motivacijo. Tudi nego konja in ostala dela v hlevu opravljajo mladostniki z določeno motivacijo, saj jih sprejmejo kot potrebna in samoumevna. Rezultati njihovega truda so opazni takoj, kar jim daje zadoščenje. S spremembo okolja doživljajo povsem nove impulze. Že pričakovanje in same priprave na jahanje (preoblačenje, hoja do hleva) lahko sprožijo motivacijske vzgibe (Baum, 1980).

Ob prisotnosti konja svojevoljni otroci ostanejo aktivni, ekstremno plašni otroci razvijejo motivacijo, ki jo drugače komaj zasledimo, agresivni otroci pa postajajo zadržani. Tovrstno motivacijo tekom jahanja utrjujemo in tako omogočimo otroku, da uspe narediti prve korake iz svojega destruktivnega obnašanja v bolj sprejemljivo oz. prilagodljivo obnašanje (Vodopivec in Weber, 2004).

2.6.3 Bogata konjeva govorica

Od vseh oblik komunikacije je dotik najbolj pristen. Z rahlim dotikom otroci konju povejo več kot z vsemi sladkimi besedami, konj pa jih zelo hitro razume. V trenutku zazna njihovo namero, toploto in stopnjo nerazumevanja ter hitro ugotovi ali je človek, ki se ga dotika, ga čisti ali jaha, več dela s konji. Po vsem telesu ima zelo razvite čutne točke, ki zaznajo celo dotik muhe ali komarja in sprožijo refleksno akcijo niza podkožnih mišic. Na dotik konji odgovarjajo z govorico telesa ali z glasom. Na nežen, prijeten dotik in na spodbuden in razumevajoč glas bo konj reagiral s prikimavanjem z glavo ali pa se bo drgnil ob človekovo telo. Kadar mu naša bližina in ljubkovanje prijata, se včasih tako sprosti, da zgleda, kot bi zaspal. Ko otroci spoznajo konja dovolj dobro, hitro ugotovijo, katera oblika božanja in masaže mu prija in ga pomirja ter na katero odgovarja razdraženo ali znake neprijetnega počutja (Humar, 2005).

Konj je poleg psa domača žival z najrazvitejšo sposobnostjo komuniciranja. Če želi človek uspešno komunicirati z intelektualno manj razvitim konjem ali ostalimi živalmi, se jim mora taktično prilagajati na nevsiljiv način, predvsem pa mora znati opazovati, proučevati in doumeti njihov način izražanja. Konji se zanašajo predvsem na svoje nagone (čredni, seksualni, materinski, samoohranitveni, nagon do boljše pozicije na hierarhični lestvici, rivalstvo), čutila (tip, vid, sluh, voh, okus) in strah (Humar, 2005).

Če se znajo otroci pravilno poglobiti in opazovati vse načine, s katerimi konji izražajo svoja čustva in namere, se v najboljšem primeru lahko z njimi tudi pogovarjajo. Konjev način sporazumevanja in izražanja preveč primerjamo s človekom, ki je virtuozi v govorjenju in pisanju. A tudi človek lahko z mimiko in zvokom velikokrat pove mnogo več kot z besedami, slikami in pisanjem. Včasih je dovolj le majhna solza na licu ali komaj slišen vzdihljaj, da je uslišana še tako velika želja. Tudi pri konjih je izrazni zaklad zelo bogat, le naučiti se moramo njihovega "jezika". S pozornim opazovanjem lahko tudi otroci prepoznajo konjevo govorico skozi obrazno mimiko in gibe ušes, oči, nozdrvi in ust. Veliko lažje pa je razločevati zunanje znake jeze, razigranosti, želja, strahu, umirjenosti, radovednosti, instinktivnih sil, lakote in žeje, bolečine, utrujenosti in drugih, kjer se konj na poseben način izraža z določenimi gibi telesa ali le s kontrakcijo posameznih mišic in njihovih reakcij (Humar, 2005).

Slika 12: Izrazita obrazna mimika konja (Slika Tedna, 2006)

Med konjev izrazni zaklad spadajo tudi zvočni znaki. Najlepši zvok je nedvomno pozdravno hrzanje, zamolkel mehkonebni pulzirajoči zvok, s katerim nas konj pozdravlja, vabi in sporoča, da nas je prepoznal. Pravo nasprotje hrzanju je cviljenje, ki ga konji uporabljajo predvsem obrambno ali pred napadom. Najbolj glasen in prodoren je rezget, to je vrisk, ki se začne s cviljenjem in konča s hrzanjem. Z rezgetom konji v novem hlevu ali oddaljeni od lastne črede kličejo stare vrstnike, izgubljeni konji kličejo čredo, žrebe kliče kobilo in kobila kliče žrebe. Rezget ima več oblik in se pogosto meša s cviljenjem, vreščanjem in kričanjem, še posebej med pripuščanjem, napadom, besom in bežanjem. Kadar konj zasluti pretečo nevarnost, močno zapiha z zaprtimi usti skozi nos, da opozori ostale člane črede na morebitno nevarnost. Najmanj slišno oglašanje je zadovoljno prhanje, ko je nevarnost že mimo, ko je popustil mišični tonus in konj spet lahko svobodneje zadiha, včasih pa tudi, ko mu je delo z jahačem in trenerjem všeč in so že popustili napetost, strah in koncentracija na nevarnost (Humar, 2005).

Bogat izrazni zaklad je znak inteligence posamezne živali. Konj je čredna žival, ki se podreja volji močnejšega, na starih izkušnjah rešuje nove probleme, ima zelo dobro razvite organe čutil, dober spomin, z lahkoto prebere psihično stanje drugih živali in človeka. Zaradi vseh teh lastnosti ga upravičeno uvrščamo med inteligentne živali (Humar, 2005).

2.7 PROGRAM SPECIALNO PEDAGOŠKEGA JAHANJA

Program se izvaja kot aktivni trening skupine in je sestavljen iz treh delov: učenja jahanja, voltižiranja ter vseh aktivnosti, ki so povezane s konjem (nega konja, sedlanje, zauzdanje, čiščenje hleva, vzdrževanje jahalne opreme, ipd.) (Gäng, 1983).

2.7.1 Razvijanje odnosa med otrokom in konjem

2.7.1.1 Faza prilagajanja

V fazi, ko se učenci prilagajajo novemu okolju, pedagog demonstrira ustrezno obnašanje do konja. Otroci se naučijo, da je konja potrebno najprej pozdraviti, ustrezno pristopiti k njemu, ga pobožati in potrepljati ter ves čas opazovati njegovo obnašanje (Gäng, 1983).

Slika 13: Prvi kontakti v fazi prilagajanja (Index Of, 2006)

2.7.1.2 Emocionalen stik s konjem

Ko otrok pride v stik s konjem, začuti potrebo, da bi z njim vzpostavil odnos. Za vzpostavitev zaupnega odnosa pa je potrebno vložiti veliko truda in senzibilnosti, saj konjevo naklonjenost ni tako preprosto pridobiti. Konji namreč pogosto kažejo čustveno zadržanost do človeka in se "pustijo snubiti" s trepljanjem, božanjem in ogovarjanjem. Šele s pozornim opazovanjem in razumevanjem konjevega obnašanja učenec razbere, kaj določenemu konju ugaja in kaj ne ter na kakšen način ga lahko pomiri ali pripravi do sodelovanja (Baum, 1980).

Ravno čustvene vezi, ki se spletejo med otrokom in konjem, so predpogoj za uspešen potek vzgojnih in socializacijskih procesov. Vzpostavljen emocionalen kontakt namreč vodi učenca do izgradnje zaupanja v žival, ki se kasneje lahko prenese na terapevta oz. vzgojitelja in nato na širšo okolico. V tej fazi je izrednega pomena, da pedagog dovoljuje, da se čustven odnos med konjem in mladostnikom razvija spontano oziroma se v dogajanje vključuje le toliko, kot je to potrebno. Ob tem se vzgojitelju ponuja možnost opazovanja otrokovega načina odzivanja, obnašanja in komuniciranja, ki lahko služi kot test za doseženo stopnjo v resocializaciji (Gäng, 1983).

2.7.1.3 Aktivnosti, povezane s konji

Ukvarjanje s konji ponuja možnost raznolikih aktivnosti, kot so: trepljanje, božanje in nega konjev, čiščenje boksov in hleva, hranjenje živali, čiščenje jahalne opreme, sedlanje, zauzdanje, ipd. Med opravljanjem celotne oskrbe konja pomagamo mladostnikom razviti odgovoren odnos do živali, doslednost in vztrajnost pri delu, disciplinirano vedenje (brez vpitja, hitrih gibov in drugih dejanj, ki bi konja preplašila) ter prilagajati se skupinski dinamiki (Gäng, 1983).

Otroci se postopoma učijo, kaj vse zajema skrb za konja: nuditi mu miren, suh in varen prostor, vsakodnevni izpust in po možnosti pašo; mu redno nekajkrat na dan očistiti boks; ga skrtačiti od glave do repa; poskrbeti, da so njegova kopita redno in strokovno negovana; poskrbeti, da ga redno nadzira veterinar, mu dajati zdravo in raznovrstno hrano z vsemi

vitaminskimi in mineralnimi dodatki ter čisto, ne premrzlo in ne pretoplo vodo; redno pregledovati opremo, ki bi lahko na konju pustila nezaželene rane in poškodbe; se zavedati, da je konj čredna žival, ki rabi družbo sovrstnikov; skrbeti, da je morebitni transport udoben in varen; znati spoštovati njegove nagone; ga skušati razumeti in mu odpustiti slabe dneve; poskrbeti, da ima vsak dan potreben počitek in mir; biti pozorni, da s svojo prisotnostjo in delom konja ne frustriramo ali mu celo po nepotrebnem povzročamo fizično bolečino; biti pripravljeni nuditi konju vsakodnevno nežnost in pozornost, prijazno besedo, pogovor in mehko dlan (Humar, 2005).

Slika 14: Mladostniki se učijo skrbeti za živo bitje (Galerija, 2006)

2.7.2 Učenje jahanja

Med učenjem jahanja mladostniki počasi osvajajo osnove jahalne šole. Začetnik se uči, kako obvladati ravnotežje na nemirnem in neudobnem konju ter kako z vajetmi, nogami in križem tankočutno in jasno vplivati na konja. Učenje jahanja se večinoma začne z lonžo. Začetnik zavzame pravi sed po navodilih inštruktorja in se (brez vajeti v rokah) uči balansirati svoje telo na konjskem hrbtu ter vplivati na gibanje konja z nogami in križem. Nato se uči pravilno držati vajeti v rokah, dokler inštruktor ni prepričan, da se lahko učenec s svojim konjem že sam giblje v jahalnici (Werner, 1993).

Učitelj jahanja postopno združuje naloge in povečuje tempo ter tako zvišuje težavnost. Postopno se konj in konjenik gibljeta vse bolj usklajeno ter harmonično vplivata drug na drugega. Učenci se pri tem učijo na lastnih napakah in izkušnjah ter odkrivajo in spoznavajo svoje sposobnosti oz. meje. Tako pridobivajo ustreznejšo samopodobo in ugotavljajo, da je uspešnost odvisna predvsem od lastnega prizadevanja (Gäng, 1983). Kadar posamezniku delo ne gre od rok in nog, mu ponudimo lažje vaje ali pa tudi sami na konju demonstriramo želeno vajo. Pogosto nam učenci sploh ne verjamejo, da je izvedba neke vaje preprosto lahka in se zato sploh ne trudijo ustrezno vse dotle, dokler jim ne pokažemo, s kakšno lahkoto in nežnostjo lahko to dosežejo (Humar, 2005).

Ko se posameznik nauči samostojno kontrolirati konja, inštruktor postane samo opazovalec, ki jezdeca popravlja ter pazi na varnost. Za takšno samostojno jahanje pa mora jahač izpolnjevati določene pogoje. Znati mora obdržati ravnotežje in pravi položaj telesa; biti sposoben dajati konju povelja z določeno stranjo telesa, ne da bi medtem premikal nasprotno stran; pravilno upravljati konja z nogami in brez nepotrebnega zategovanja uzde; znati konja ustaviti in ga zopet spodbuditi, da gre naprej; skoncentrirati se na naloge in slediti navodilom inštruktorja; držati konja v pravilni razdalji od drugega jahača (Lord in sod., 2003).

Za izvajanje specialno pedagoškega jahanja ni najprimernejšega prostora. Enako primerni so vsi prostori, kjer se jahanje lahko odvija. Ali se bo jezdjenje odvijalo na prostem (v naravi), na odprtem jahališču ali v pokriti jahalnici, je odvisno od tega, na katere cilje je

proces primarno usmerjen. Vsak izmed naštetih prostorov ima svoje prednosti in tudi pomanjkljivosti. Prednosti pokrite jahalnice so v tem, da ograda daje jezdecu orientacijsko pomoč; jahanje je možno v kakršnem koli vremenu, poletna vročina in zimski mraz sta omiljena; izognemo se motečim elementom, nenavadnim zvokom in hrupu; tla v jahalnici so suha in mehka. Jahanje v naravi pa ima zelo veliko doživljajsko vrednost; poveča zadovoljstvo, sproščenost in navdušenost; razvija kreativnost in lastno iniciativnost; poveča vizualno in vonjalno zaznavanje okolja ter omogoča številne nove izkušnje in spoznanja. Če želimo, da vzgojna prizadevanja padejo na plodna tla, je najboljša, da so v obravnavo otrok z vedenjsko problematiko vključeni vsi omenjeni prostori (Gäng, 1983).

2.7.3 Voltižiranje

Ime voltižiranje izhaja iz francoske besede "voltiger", kar pomeni skakati, frfotati; telovaditi na dirjajočem konju ali na telovadnem orodju. Pedagog, ki je v najboljšem primeru tudi jahalni inštruktor, vodi in usmerja konja sam, z glasom, lonžirnim bičem in lonžo. Konj, ki je pripet na dolgo vrv (lonžo), se tako giblje v velikem krogu okoli njega. Učenec sedi na konju ter med različnimi načini konjskega hoda izvaja različne vaje (predvsem vaje za ravnotežje). Pomembno je, da vaje prilagodimo starosti, potrebam in sposobnostim udeležencev. Vedno začnemo s splošnimi, manj zahtevnimi vajami ter postopoma prehajamo na zahtevnejše, specialne vaje. Pri tem pazimo, da ne precenjujemo ali podcenjujemo sposobnosti posameznika, saj želimo ohraniti veselje, radovednost in navdušenje nad vajami. Jahata lahko tudi dva učenca hkrati ali celo trije, odvisno od teže jahačev in zmogljivosti konja. Ostali medtem celotno dogajanje pozorno spremljajo in se na ta način učijo. Cilji, ki so v ospredju pri izvajanju voltižiranja, so: doseganje ravnotežja na konju, prilagajanje konju, sodelovanje, spodbujanje skupinskih procesov, pridobivanje zaupanja, ipd (Baum, 1980).

Najpogostejše vaje za ravnotežje na konjskem hrbtu so (Krmpotić, 2003):

- počasno dviganje iz sedla in vračanje nazaj,
- različne vaje z rokami v sedečem ali stoječem položaju (slika 15),
- z roko se dotakniti prstov na nogah (brez premikanja nog),
- božati konja po vratu z obeh strani z isto roko, pobožati konja po bokih,

- nagniti se naprej, pri tem pa zadržati pravilen položaj nog in sedišča,
- nogo dati na drugo stran konjevega vratu in nazaj,
- polsedeči položaj v sedlu,
- vleganje nazaj na konjev hrbet,
- obrniti se v sedlu na drugo stran in nazaj v normalen položaj.

Slika 15: Vaja z rokami v sedečem položaju (Galerija, 2006)

Voltižiranje kot gimnastika na konju pa se je v nekaterih državah razvilo v tekmovalni šport in poteka po predpisanih pravilih (slika 16). Namesto sedla se uporablja voltižirni pas, ki je podložen z večjo vatirano podlogo. Voltižirni pas ima všite tri ročaje (vrhnji in dva bočna) ter štiri zanke, na vsaki strani dve (Trapečar, 1999).

Slika 16: Voltižiranje kot gimnastika (Galerija, 2006)

2.8 UČINKI SPECIALNO PEDAGOŠKEGA JAHANJA

2.8.1 Ohranjanje oz. povečanje motivacije

Stik z živaljo in jahanje pogostokrat spravita v pogon slabo motivirane posameznike. Zaradi celotnega dogajanja včasih že pri prvem kontaktu izgine izolacijsko, vase usmerjeno vedenje. Jahanje pomaga v postopku motivacije zlasti pri tistih, ki niso zainteresirani za sodelovanje. Nezainteresiranost je lahko posledica nekih osebnostnih značilnosti posameznika ali posledica reakcije na določeno prizadetost (Tušak in Tušak, 2002).

Jahanje in z njim povezane aktivnosti vzbuja v otroku z vedenjskimi težavami pozitivno čustvovanje (ugodje, veselje, zadovoljstvo, simpatijo, estetski užitek). Znano je, da čustva in čustvena stanja vplivajo na naše obnašanje kot močan motivacijski dejavnik. Ena izmed značilnosti otrok z motnjami vedenja in osebnosti je, da se za stvari hitro navdušijo, a ne vztrajajo. Potrebujemo veliko vzpodbud, kar zahteva od pedagoga veliko mero senzibilnosti in strokovne spretnosti, da pri obravnavi izzove, spodbudi in obdrži voljo za učenje. Bistvena je izkušnja uspeha, ki učencu omogoča, da vidi svoj napredek. Za otroka je velik uspeh že to, da se konj, ki je večji in močnejši od njega samega, odzove na vodenje (Globočnik, 2001).

2.8.2 Zmanjševanje agresivnosti in sposobnost zdrave uveljavitve

Znano je, da šport in sistematična telesna dejavnost učinkovito zmanjšujeta potrebo po neustreznem vedenju, saj dajeta možnost zdrave uveljavitve, hkrati pa nudita učitelju ugodne priložnosti za učinkovito vzgojno delo. Ena izmed temeljnih potreb vedenjsko problematičnih otrok, ki je ne znajo potešiti na primeren način, je težnja po uveljavitvi v okolju, v katerem živijo. Z jahanjem, ki zahteva temeljito telesno dejavnost, pridobijo izkušnjo, da lastno energijo lahko sproščajo tudi na konstruktiven in nerazdiralen način. Neškodljiva samopotrditev, ki jo ob tem dosežejo, jih dodatno vzpodbudi, da agresivnost raje usmerjajo v ustvarjalnost in z njo dosegajo zadoščenje (Globočnik, 2001).

2.8.3 Sprejemanje, priznanje in premagovanje strahov

Jahanje je tvegan šport, ki zadovoljuje človekovo potrebo po vznemirjenju in tveganju. Izpostavljanje nevarnosti povzroči povečano izločanje adrenalina in noradrenalina, ki ju sprošča nadledvična žleza, kot odgovor na pobude simpatičnega dela avtonomnega živčevja. To pripelje do povečanja moči, poguma in motivacije, izzove pa tudi željo, da bi ta šport obvladali. Na konju je vsakdo pripravljen priznati svoj strah in sprejeti pomoč, da jih premaga. Da jahanje in z njim povezane aktivnosti zmanjšuje strah in povečuje pogum, je bilo dokazano s poskusom. Otrokom so naročili, naj po terapevtskem jahanju svoja občutja izrazijo z risanjem. V začetku je bil konj na risbah v primerjavi z jezdecem vedno predimenzioniran, po preteku kakih osem tednov terapije pa se je razmerje obrnilo in jezdec je postajal vse večji (Mielke, 1989).

2.8.4 Izboljšanje samopodobe in samozavesti

Za mladostnike s težavami pri socialni integraciji je jahanje koristna vzpodbuda za gradnjo ustrežnejšega samospoštovanja in pozitivnega odnosa do sebe. Ker konj otrokom predstavlja simbol moči, se med jahanjem (obvladovanjem te velike živali) počutijo pogumne, sposobne, uspešne in močne. Doseganje uspehov, možnost uveljavljanja in samopotrditve omogočajo hitrejšo vzpostavljanje pozitivnih socialnih izkušenj oz. sprememb v "socialnem jazu". S premagovanjem fizičnih naporov, nenehnim trudom in prizadevanjem pa se povečuje naklonjenost do lastnega telesa, kar privede do pomembnih sprememb v "telesnem jazu" (Globočnik, 2001).

2.8.5 Graditev zaupanja in razvijanje prijateljstva

Posebnost jahanja kot športa je v tem, da imamo pri njem stik z živimi bitji. Ukvarjanje s konji, njihovo spoznavanje, čiščenje in oskrbovanje prinašajo prav toliko veselja, kot jahanje samo. Otroci, ki jih označimo kot problematične in jih pogosto ne sprejemamo, so zelo občutljivi in ne zaupajo okolici. V konju pa najdejo nekoga, ki jih ne kritizira, ne obsoja in ne kriči na njih, temveč jih sprejme takšne, kot so. Med otrokom in konjem se vzpostavi posebno, enkratno in neponovljivo razmerje, ki bi mu lahko rekli tudi

prijateljstvo. Pripravljenost na kontakt brez konfliktov se začne vzpostavljati pri komuniciranju s konjem in se nato prenese tudi v odnos do pedagoga in drugih članov skupine. Tudi pri posameznikih, ki so odklonilni, sproži konj željo po pogovoru o njem oz. jahanju ter tako posredno sproži željo po komuniciranju z ljudmi (Globočnik, 2001).

2.8.6 Doživljanje zadovoljstva in izboljšanje neugodnega razpoloženja

Gibalni dialog, ki nastane med jezdecem in konjem, sproži doživljanje posebnega veselja in občutek ugodja. Na ugodno razpoloženje spodbudno delujeta tudi telesna in duševna sprostitvev in zadovoljstvo ob premagovanju telesnega napora. Znano je, da prijetna družba konja pomaga odvrniti pozornost od nadležnih negativnih misli, ki so izvor tesnobe in bojazni (Globočnik, 2001).

Primerjava med terapevtskim jahanjem in glasbo, ki jo je analiziral Klüwer (1988), priznani profesor psihiatrije in jahalni terapevt, nazorno prikazuje vpliv jahanja na spremembo razpoloženja. Ugotovil je, da se konjev takt, ki se ustvarja pri različnih konjevih hodih, ujema z ritmi, ki jih uporabljamo v glasbeni terapiji za vplivanje na klientovo razpoloženje. Počasen štiritačni konjev korak deluje na klienta podobno kot pesem "Strangers in the night", torej sproščujoče in olajševalno. Hiter štiritačni konjev korak deluje podobno kot pesem "Yankee Doodle", torej skoncentrirano. Dvotaktni kas deluje kot hiter "marš", ki klienta poživlja. Tritaktni galop pa s svojimi fazami valovanja, podobno kot dunajski valček, klienta animira in pomirja.

2.8.7 Razvijanje empatije in občutka skupinske pripadnosti

Jahanje je zahtevna športna aktivnost, pri kateri je nujno potrebna pomoč s strani učitelja jahanja, pedagoga in vseh ostalih udeležencev. Nuditi in sprejemati pomoč postane ob in na konju nekaj samoumevnega. Potrebno je sodelovanje, komunikacija in zaupanje med vsemi udeleženci v skupini ter tudi v relaciji konj – človek. Učenci spoznajo, da so usklajevanja uspešnejša, če so pripravljeni poslušati, pomagati, vživeti se v drugega in biti obzirni. Ob skupnem premagovanju težav in vzajemni pomoči raste občutek skupinske pripadnosti (Gäng, 1983).

2.8.8 Samodisciplina, odločnost in potrpežljivost

Jahanje in zadrževanje v bližini konj zahteva določeno mero discipliniranosti, predvsem zaradi varnosti. Otroci se naučijo, da so deležni prijetnih doživetij le, če se do živali vedejo obzirno in z njimi sodelujejo. Odločnost in potrpežljivost sta potrebni predvsem v začetnih urah, ko jezdec osvaja prve spretnosti. Otroci z motnjami vedenja morajo pokazati hrabrost, naučiti se morajo poslušati navodila ter usklajevati svoje potrebe in zahteve z drugimi (Globočnik, 2001).

2.8.9 Zvišanje trajanja in intenzivnosti koncentracije

Začetno jahanje in kasneje samostojno vodenje konja zahtevata od jezdeca dobršno mero koncentracije. Medtem, ko se začetnik uči novih veščin, mora biti hkrati pozoren še na konjevo gibanje in obnašanje (Globočnik, 2001). Poleg tega je pedagoško jahanje ponavadi na programu v popoldanskem času, po pisanju domačih nalog, torej v času, ko še komaj lahko pričakujemo zbrano pozornost otrok. Jahanje zato pomeni neko vrsto treninga za aktivacijo dodatne koncentracije in vztrajnosti pri vajah, kar se sčasoma prenese tudi na druga življenjska področja (Vodopivec in Weber, 2004).

2.8.10 Razvoj občutka odgovornosti

Ob konjih otroci razvijejo odgovoren odnos do živali, saj kmalu spoznajo, da se s konji ni mogoče le zabavati in jih jahati, temveč se je do njih potrebno tudi primerno obnašati ter zanje skrbeti, jih negovati, hraniti, čistiti bokse, ipd. (Tušak in Tušak, 2002). Za otroke z učnimi težavami je značilno, da se izmikajo odgovornosti do šolskih obveznosti. Izgovarjajo se, da neko učno snov že znajo in se jim je zato ni potrebno učiti. Med jahanjem učenec takoj opazi, kdaj je precenil svoje jahalne spretnosti ali podal pretirano izjavo o svojih sposobnostih. Tako se postopoma uči odgovorno in pravilno samoocenjevati (Vodopivec in Weber, 2004).

2.8.11 Koristna izraba prostega časa

Vsi poskusi odpravljanja delinkventnega vedenja so zasnovani na načelu, da imajo mladostniki vedno več prostega časa, ki ga preživljajo brezciljno in nerazumno. Prosti čas jim ne pomeni razbremenitve od dela in naporov, temveč gre največkrat za pravo dolgočasje in praznino, ki je ne znajo napolniti z ustrezno vsebino in smislom. Vsebine, ki jih uvajamo v njihov prosti čas, naj bi pripomogle k njihovi osebni rasti. Le redki izmed njih so imeli možnost skrbeti za odvisno bitje, ki ga je potrebno krmiti, negovati, spoznati in biti zanj tudi odgovoren. Zato večini manjka znanje o življenjskih ciklihi živali in zdrav odnos do narave. Konjenišstvo je za otroke in mladostnike še posebej privlačna in prijetna dejavnost, pri kateri svoj čas koristno in smiselno izrabijo, vse to pod vodstvom pedagogov, ki so usposobljeni za delo z mladimi (Globočnik, 2001).

2.9 POTEK UČNO - VZGOJNEGA PROCESA PRI SPECIALNO PEDAGOŠKEM JAHANJU

2.9.1 Učenje z opazovanjem

Učenje z opazovanjem je proces, ki poteka pretežno podzavestno. Posameznik se večino svojega vedenja nauči s posnemanjem vzornikov. Najprej so to starši, kasneje pa postane pomembnejši vpliv vrstnikov ter simboličnih vzornikov, ki jih posredujejo sredstva množičnega obveščanja. S posnemanjem se otrok nauči poleg posameznih oblik vedenja tudi splošne vedenjske strategije, ki jih uporablja v najrazličnejših situacijah (Lamovec in Rojnik, 1978).

Stepski – Doliwa (2003) poudarja, da je dober terapevt tisti, ki se zna iz srca veseliti, kajti tako drugim podarja veselje in radost. Pedagog predstavlja osebo, ki stvari pred učencem razgrne, mu pokaže kako čudovite in vznemirljive so ter ga povabi, da jih izkusi tudi sam. Pri specialno pedagoškem jahanju je torej ključno, da se sproti ustvarja topla in zaupljiva atmosfera, kar sproža pri otrocih željene oblike vedenja (povečano samoiniciativnost, sproščeno delovanje, ustvarjalno reševanje problemov, ipd.)

Učenje z opazovanjem je olajšano tudi zaradi stanja visoke čustvene vzburjenosti in zavzetosti učencev, ki ga vzbudi konj sam ali občutek pomembnosti pri jahanju in z njim povezan ponos, veselje in morebiten strah. Posamezniku moramo izbrati ustreznega konja, primerne inštruktorja jahanja (v najboljšem primeru je to vzgojitelj sam) in primerno jahalno okolje. Učitelj mora demonstrirati vedenje, ki ga bo gojenec posnemal ter otroka oz. mladostnika opogumljati z besedo, dotikom, lastnim zgledom. Med spremljanjem konjevega obnašanja učenec opazi, da žival mirno sprejema in izpolnjuje svojo vlogo, uboga, posluša in zaupa pedagogu. Tako si podzavestno pridobi še en model za zgledovanje (Globočnik, 2001).

Tak način učenja se lahko izvaja posamezno ali v skupini. Pri tem ne smemo pozabiti, da je skupina sestavljena iz posameznikov z različnimi potrebami, ki se jim moramo prilagoditi. Med aktivnostmi se udeleženci med seboj opazujejo in tako prihaja do skupinskega učenja.

Člane skupine lahko porazdelimo v posamezne podskupine, ki opravljajo različna opravila (nega konja, krmljenje, čiščenje hleva, jahanje, ipd.) (Baum, 1980).

Slika 17: Konji pomagajo ustvarjati toplo in zaupljivo atmosfero (Javna Galerija, 2006)

Pomembno je, da inštruktor jahanja izžareva veliko preprostosti. Z barvo svojega glasu (brez kričanja in zmerjanja) mora znati pomiriti ali spodbuditi konje, učence pa opozoriti na napake tako, da ne izgubljajo navdušenja. Upoštevati mora že najmanjši uspeh pri učencu, neuspehov pa ne poudarja. Pedagog mora upoštevati posebnosti in sposobnosti skupine, razpolagati z ustrezno izobrazbo in pristopom, da učenci dobijo občutek varnosti, organiziranosti, povezanosti, skrbnosti in reda. Pomagati jim mora ustvarjati in razvijati samostojnost ter doživljati lastno in skupinsko uspešnost. In nenazadnje, učitelj mora imeti sposobnost, da učencem ne le omogoči izkušnje, temveč jim preko doživetij tudi pomaga priti do določenih spoznanj, ki jim bodo koristila v nadaljnjem življenju (Gäng, 1983).

2.9.2 Učenje na podlagi izkušenj

Prve vzorce čustvenega obnašanja otrok osvoji v svojem družinskem okolju. V večini primerov kasneje samo posnema v otroštvu naučene čustvene odzive, življenje pa pomeni nenehno rast in ne želi biti ujet v ponavljanje. Ključ za razrešitev čustvenih ujetosti in stisk leži v odločitvi posameznika, da se pogumno, v varnem okolju in na primeren način sooči s svojimi čustvenimi vzorci. Znanje o bolj ustreznem načinu izražanja čustev pa le malo koristi, če v resničnem življenju ne znamo tega udejanjiti. Učenje skozi izkušnjo je tudi v tem primeru najboljši način (Rebolj, 2004).

Človekovo delovanje bolj temelji na izkušnjah, kot na tujih besedah. Izkušnjo človek sprejema za učitelja, jo ima za izhodišče ter se nanjo naslanja. Pri neposrednem učenju torej posameznik spontano preizkuša različne oblike vedenja, od katerih nekatere privedejo do zaželenega učinka, oziroma so pozitivno okrepljene, druge pa do učinka ne privedejo ali pa imajo negativne posledice in so negativno okrepljene (Lamovec in Rojnik, 1978).

Konj s svojo občudovanja vredno veličino in s svojim obnašanjem, značilnim za svojo vrsto, vzbuja pri mladostniku spoštovanje, postopoma pa tudi zaupanje. Takoj, ko posameznik premaga začetni strah in se povzpne na konjev hrbet, se počuti pripravljenega, da ga bo žival nosila naokoli in da bo na njej izvajal različne vaje. Konj in jezdec začneta komunicirati podobno kot plesni par, pri katerem eden vodi, drugi pa mu sledi. V tem procesu učenja je mladostnik polagoma pripravljen sprejeti napotke vzgojitelja, saj spozna, da brez njih ne more ustrezno vplivati na konja. Tako v otrokovih očeh postane pedagog postopoma oseba, na katero se lahko nasloni in ji zaupa. S tem se med njima vzpostavi pozitiven stik, kar omogoča, da neovirano steče proces učenja (Klüwer, 1988).

Vzgojitelj mora opravila razporediti tako, da so v skupini vsi aktivni in se v delo prostovoljno vključujejo. Poskrbeti mora, da posameznik občuti zadovoljstvo oz. uspeh, saj ta občutja postopoma postanejo pomembnejša od verbalne pohvale. Tako se krepí tisto učenčevo vedenje, ki povečuje zadovoljstvo s samim seboj in razvija občutek lastne vrednosti. Pripravljenost za aktivno sodelovanje se pokaže v naporu, ki ga otrok vloži v jahanje in ostalo delo, povezano s konji. Pri teh aktivnostih do agresivnosti skoraj ne pride,

saj učenci kmalu ugotovijo, da so pri konju stvari vedno vzajemne. Naučijo se, da sami s svojim vedenjem vplivajo na to, kako se bo konj vedel do njih in na kakšen način bo sprejemal njihove pobude. Svoje obnašanje kontrolirajo že iz samozaščitnih razlogov (npr., da jih konj ne bo vrgel s svojega hrbta) (Globočnik, 2001).

3 MATERIAL IN METODE

3.1 VZGOJNO - IZOBRAŽEVALNI ZAVOD FRANA MILČINSKEGA V SMLEDNIKU

Slika 18: Vzgojno – izobraževalni zavod Frana Milčinskega (foto: Stanka Magister)

3.1.1 Predstavitev zavoda

Zavod je dobil ime po znanem slovenskem pisatelju in pravniku s področja mladinske delinkvence Franu Milčinskemu (1867 – 1932). Kot ena izmed prvih tovrstnih inštitucij v Sloveniji je dom pričel z delovanjem že 31.10.1946. Iz starega grajskega prostora so se preselili v nove, sodobno opremljene prostore, ki mladostnikom zagotavljajo ustrezne pogoje bivanja. Letno sprejmejo v dom približno 20 otrok; toliko jih zavod vsako leto tudi

zapusti, saj dokončajo osemletko ali pa zaključijo osnovnošolsko obveznost v nižjem razredu. V domu lahko hkrati biva do 40 otrok. Ti so razporejeni v štiri vzgojne skupine (v vsaki torej največ 10 otrok), ki živijo v štirih, med seboj povezanih hišicah.

V zavodu imajo organizirano interno osnovno šolo, ki se izvaja po programu in predmetniku redne osnovne šole, a v skladu z diferenciacijo in individualizacijo glede na potrebe posameznega učenca. Poleg rednega pouka je za učence, ki potrebujejo individualni pristop, vzporedno organiziran tudi individualni pouk (Dečman, 2004).

V vzgojnih skupinah se trudijo, da: sprejmejo otroka takšnega, kakršen je; mu pomagajo zapolniti vrzeli v znanju, mu pomagajo osvajati osnovne delovne navade, ki jih bo potreboval v življenju; mu preko istovetenja pokažejo, da je za skupno življenje v skupini potrebno dogovarjanje, sprejemanje, razumevanje, upoštevanje stališč drugega in konstruktivno reševanje težav. Izhodišče vzgojnega dela je predpisan okvirni vzgojni načrt, ki izhaja iz izhodišč pedagoške, socialno-pedagoške in drugih strok ter individualizirani programi vzgoje in izobraževanja za vsakega gojenca (Dečman, 2004).

Interesne dejavnosti, ki se izvajajo v okviru zavoda, so pomembne predvsem za afirmacijo otroka in mladostnika, čigar samopodoba je pred prihodom v zavod običajno na izredno nizkem nivoju. Dejstvo je, da ima vsak učenec veliko sposobnosti, ki pa so bile zaradi težav v šoli odrinjene in niso prišle do izraza. Primarna naloga mentorjev interesnih dejavnosti je vzbuditi pri učencih zanimanje za določeno aktivnost in jih spodbujati h kreativnosti. Med kopico različnih dejavnosti (vrtnarski krožek, glasbena skupina, prometni krožek, računalništvo, likovni in recitacijski krožek, ustvarjalne delavnice, kolesarjenje, ipd.) so uspeli organizirati tudi konjeniški krožek, ki daje možnost za odvijanje svojevrstnih zdravilnih procesov (Dečman, 2004).

3.1.2 Problematika otrok, ki bivajo v zavodu

Vzroki motenj in motnje otrok v zavodu so prikazane v preglednici 1.

Preglednica 1: Problematika otrok (Šunkar, 2006)

<i>Težave v družini</i>	<i>Šolske težave</i>
- fizična agresivnost med staršema, - fizična agresivnost do otroka, - alkoholizem enega od staršev, - alkoholizem obeh staršev, - kazniva dejanja staršev, - duševna bolezen enega od staršev, - spolno nadlegovanje otroka s strani tuje osebe - incest, - psihično nasilje, - sociokulturna prikrajšanost, - nizek socialnoekonomski status staršev	- odhajanje od pouka, - beganje iz šole, - šolska neuspešnost, - verbalna agresivnost do sošolcev, - fizična agresivnost do sošolcev, - verbalna agresivnost do učiteljev, - vzgojna nevodljivost, - nemotiviranost za šolo, - kraje v šoli, - uživanje alkohola v šoli, - uživanje drog v šoli, - spolno nadlegovanje, ekshibicionizem, spolne deviacije v šoli, - kajenje v šoli

se nadaljuje

nadaljevanje

<i>Disocialne motnje izven šole</i> - beganje od doma, - druženje s starejšimi delinkventi, - kraje, majhne tatvine, - laganje, - verbalna agresivnost, - fizična agresivnost, - upor proti avtoriteti, - avtoagresivnost, - tabletomanija, - pijančevanje, - uživanje drog, - izvrševanje kaznivih dejanj, - spolno nadlegovanje	<i>Psihogene motnje s pretežno psihično simptomatiko</i> - anksioznost, - fobije, - depresivna stanja, - emocionalne motnje, - paranoidne poteze, - histerični pojavi - narkomanija staršev, - motnje hranjenja, - astma, astmatični napadi, - enureza, - enkopreza, - tiki, - govorne motnje
<i>Psihoorganski sindromi</i> - hiperkinetični sindrom, - epilepsija, - posttravmatski stresni sindrom, - motnje koncentracije, pozornosti, - regresija	<i>Obravnave pred oddajo v zavod</i> - svetovalna služba v vrtcu, - šolska svetovalna služba, - mentalno higienski dispanzer, - vzgojna posvetovalnica, - pedopsihiatrični dispanzer, - predhodno bivanje v drugem zavodu

3.2 JAHALNI CENTER JANHAR

Slika 19: Jahalni center Janhar (foto: Stanka Magister)

3.2.1 Predstavitev jahalnega centra

Jahalni center Janhar se nahaja v vasi Hraše pri Smledniku. Center vodi g. Jože Janhar, ki je pred enajstimi leti družinsko kmetijo preuredil iz govedorejske v konjerejsko. G. Jože se je s konji začel ukvarjati že v rani mladosti, 8 let pa je bil zaposlen tudi v konjušnici na Brdu pri Kranju. Na kmetiji trenutno skrbijo za 40 konj, od tega 11 lastnih in 29 tujih.

Na posestvu stojijo štirje hlevi z individualnimi boksi. Temperatura hlevskega zraka je podobna zunanji temperaturi, kar stimulira organizem k treningu termoregulacijskega

mehanizma. Zagotovljeno je tudi zadovoljivo zračenje in primerno kroženje zraka. Zaradi občutljivosti konjev na prah so previdni pri nastiljanju in krmljenju živali. Krmila odmerjajo glede na težo oz. velikost konja ter količino in vrsto dela, ki ga opravlja. Dostop do vode je neomejen (napajalniki), hranijo pa jih predvsem z lastno krmo, saj imajo na razpolago 4 ha travnikov oz. pašnikov. Ob hlevu imajo veliko jahališče z razsvetljavo, zaenkrat še odprtega tipa. Tla maneže so pokrita s peskom, tako da so čvrsta in prožna. V izpustih, poraslih s travo, ta elegantna bitja sprostijo odvečno energijo, se pasejo ter vzdržujejo medsebojne kontakte (slika 18).

3.2.2 Konji za pedagoško jahanje

Bruk, Iki in Ramzi so po izboru g. Janharja najprimernejši konji na posestvu za terapevtsko jahanje. Odlikujejo jih dobre karakterne lastnosti, primerna kondicija, konstitucija in višina. Potrpežljivo prenašajo glasne zvoke, večje skupine ljudi in neskladne gibe jahačev. Na dotike kjerkoli po telesu se odzivajo mirno. Vajeni so dela na lonži, imajo pa tudi veliko izkušenj s terenskim jahanjem in delom v maneži. Ritem hoje imajo umirjen, enakomeren in zanesljiv. Med sabo se tudi dobro razumejo, tako da v jahališču nemoteno hodijo drug za drugim. Potreba po gibanju in socialnih kontaktih je vsem trem zadovoljena s kombinacijo treninga in prostega časa, ki ga večinoma preživijo v izpustu, v družbi drugih konj.

Kastrata Iki in Ramzi sta brata lipicanca, oba rahlo sivkasta, visoka 145 cm v vihru. Nista plašna in znata voziti dvovprego, zato nekajkrat na leto sodelujeta pri raznih prireditvah, paradah in porokah. Iki je leto dni starejši (l.1993) in živahnejši od Ramzija. Bruk je malo nagajiv welsh poni, visok 140 cm v vihru, rjave barve. Nekoliko je alergičen na prah, zato včasih malo kašlja. Glede na starost 17 let je v zelo dobri kondiciji. Zelo hitro se uči, vendar moramo za dosego optimalne ubogljivosti k njemu pristopiti rahlo avtoritativno.

3.3 METODE

Za boljše razumevanje poteka in vsestranskih posledic jahanja je bilo potrebno spremljati in opazovati vsa dogajanja, ki so povezana s to dejavnostjo: spremljanje vsakodnevnega življenja mladostnikov in opazovanje njihovih učnih in delovnih navad v samem zavodu, skupna hoja do hleva, opazovanje med jahanjem in delom s konji, opazovanje preko pogovorov z učenci o njihovih občutjih, doživljanjih, načinu razmišljanja, odnosih, vizijah, ipd. Pri tem mi je bila ves čas v oporo in pomoč pedagoginja oz. voditeljica konjeniškega krožka, ga. Andreja Šunkar.

Opravljeni so bili intervjuji z 8 gojenkami in 4 gojenci ter vzgojiteljico iz Vzgojno – izobraževalnega zavoda Frana Milčinskega v Smledniku. Vprašanja za intervjuje so bila sestavljena tako, da bi odgovori vprašanih čimbolj natančno prikazali vplive pedagoškega jahanja. Mladostniki so odgovarjali sami, spontano in brez sugestij. Pri tem so uporabljali svoj način izražanja (sleng), ki je v zapisu več ali manj nespremenjen in nelektoriran, saj tako natančneje opiše njihova dejanja in občutke. Zaradi varovanja podatkov so imena učenk oz. učencev spremenjena.

4 REZULTATI

4.1 POSAMEZNI INTERVJUJI UČENK IN UČENCEV

KATJA, 13 let

1. Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahala? Kako si se pri tem počutila?

Doma smo imeli konje kot pripomoček pri delu na njivi. Enkrat so me posadili na konja in sem uživala. Lansko leto pa sem tukaj v zavodu začela hoditi h konjem. Tovarišica nas je večkrat peljala. Na začetku smo konje samo opazovali in jih čistili. Takrat sem trznila ob vsakem njegovem premiku. Potem so me vprašali, če bi tudi jaz rada malo poskusila jahat. Premagala sem strah in zlezla gor. Konjev me ni strah, ko ga zajaham, pa me je na začetku strah. Prvič je bilo fantastično, zato sem začela redno jahat. Potrebovala sem občutek, da se lahko počutim varno na konju.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Imam nasploh rada živali. Konj mi je všeč, ker je pameten, je moja najljubša žival nasploh. Všeč so mi tudi delfini, ampak z njimi ne moreš imeti stikov in jih jahati, zato imam najrajši konja. Konja najprej ogovorim, ga božam, se ga dotikam in mu dam jabolko in korenje, da dobim stik z njim in konj vidi, da mu nič nočem. Če je konj nervozen, ga človek lahko pomiri. Ko sem konju prvič dala jabolko, sem se malo bala in ni mi bilo prijetno, ker se mu tekale sline. Tovarišica mi je pokazala, kako naj mu dam jabolko. Zdaj mi je vse, kar je povezano s konjem, v redu. Treba je nekaj narediti za to, da lahko jahaš, ne moreš samo uživati. S tem, ko ga čistiš – ne samo s tem, da ga jahaš, pridobiš stik s konjem. Meni je stik s konjem zelo pomemben in konj mi veliko pomeni. Tovarišica ima lep odnos do konjev, jih čisti, hrani in osedla. Konj potem verjame vate, da mu ne boš nič naredil in te ne vrže dol. Če veliko časa preživiš s konjem, ga spoznaš in vidiš, da ti ne bo nič naredil.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Včasih mi pri jahanju kaj ne gre, ampak sem trmasta in vztrajam. Jahanje ni tako enostavno- moraš pravilno držati vajeti, paziti na roke in noge; ampak mi ni težko biti skoncentrirana, ker rada to počnem. Včasih bi rada še malo ostala na konju. Ko se utrudim, me bolijo noge. Po jahanju imam vedno dober občutek. Pokurim neko energijo, ki drugače ne vem, kaj z njo. Čez dan sem dostikrat napeta, na konju pa se sprostim in uživam. V tistem momentu pozabim na vse, razen na to, kako je treba sodelovati s konjem.

4. Si mogoče opazila kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisala tej dejavnosti?

Enkrat je tovarišica peljala mene in še dve gojenki za nagrado na Brdo. Všeč mi je bilo, ker je imela tovarišica konja na lonži (v Hrašah ne lonžira ona). Takrat sem najbolj uživala na konju. Tovarišica me je znala sama popraviti, kadar mi kaj ni šlo dobro. Par minut mi je šlo zelo v redu in tovarišica me je pohvalila in rekla, naj kar vztrajam tako naprej. Zato sem potem hotela znati sama gnati konja. Sem navezana na tovarišico. Rada ima konje in veliko pripoveduje o njih. Vesela sem, da je tisti dan tovarišica hotela z nami deliti lonžiranje. Počutila sem se bolj varno, ko sem bila ob njej (da me ne bi konj dol vrgel). Včasih se s tovarišico malo "zapneva", zdaj pa sva najdlji še eno stvar, o kateri se tudi lahko pogovarjava. Uživam, ko mi tovarišica pripoveduje o tem, kako sama jaha. Mislim, da sva s tovarišico zaradi konjev in jahanja še bolj povezani. Sem se navezala nanjo. Sogojenka, ki z mano hodi na jahanje, me posluša, ko ji razlagam o konjih. Moja sestra ima tudi rada konje in se večkrat pogovarjava o jahanju. Mami je vesela, da jaham.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Nek petek smo šli v Hraše. Tam je nek fant ponudil konju jabolko in mu rekel: "Na, žri!". Konj se mi je smilil. To je bil pa res grd odnos do konja. V konja se ne sme siliti. Nekega dne je učitelj jahanja v Hrašah napačno razporedil konje, zato je Saša padla s konja. To me je šokiralo in mislila sem, da ne bom več jahala, vendar sem spet šla na konja, da ne bi izpadla "prpa".

6. Kaj si se od te dejavnosti naučila oz. kaj si pridobila?

Všeč mi je, da imamo jahanje. Gremo ven in smo svobodni, tisti moment opustimo druge stvari. Veliko mi pomeni, da nisem samo priklenjena na knjige. Na splošno me šola, dežurstva in učenje ne zanimajo preveč. Ker pa vem, da bom lahko šla jahat, če se bom potrudila pri učenju, sem motivirana sto na uro. Naučila sem se jahati, to je pozitivno, zdaj znam ravnati s konjem, priti v stik s konjem. Opažam, da se, ko hodimo jahat, več družim s sogojenko Anjo in tovarišico. Ko sem gledala kavbojske filme, sem bila sigurna, da jahanje ni zame, zdaj na to gledam drugače. Zdaj vidim, da me ni treba biti že v naprej strah. Verjamem, da nekatere stvari lahko naredim in zmorem narediti. Tudi več stvari me zanima in rada imam nove izkušnje.

TAJA, 13 let

1. Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahala? Kako si se pri tem počutila?

Ko sem bila stara 6 let, me je oče peljal na Pohorje, kjer so imeli ponije. Takrat sem prvič jahala. Ko sem bila pa stara 10 let, sem v Mariboru v jahalni šoli začela trenirati. Zdaj pa jaham tu v zavodu.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Konji so mi všeč, ker so veliki, pa tudi pametni in lepi. Zdi se mi, kot da mi znajo prisluhniti. Rada gledam po televiziji kavbojske filme in tekmovanja s konji. Takrat si predstavljam, kako lepo bi bilo, če bi tudi sama znala tako jahati. Včasih si predstavljam, kako bi bilo, če bi imela hišo in konja. S konji se tudi pogovarjam in jih božam. Če konja neguješ, mu pokažeš spoštovanje in sproščenost. Tako začuti, da imaš nek odnos do njega.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Veselim se, da bom spet jahala, malo sem pa tudi napeta. Če je konj len in noče iti nikamor, me živcira. Ampak jaz ga kar priganjam in sem vesela, ko me uboga. Med jahanjem sem resna, ker sem enkrat padla s konja v galopu, ker je šel desno, ko sem ga jaz obračala levo. Zato zdaj pazim, kako se konj premika in hočem držati hrbtenico ravno. Meni je čisto v redu, da sem padla. Zaradi tega že ne bi nehala jahati. Imam vsaj neko izkušnjo. Včasih me med sedečim kasom meče iz sedla, ampak ne izgubim volje. Po jahanju sem vesela, je v redu "feeling". Komaj čakam, da bom šla spet.

4. Si mogoče opazila kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

Opazujem druge, ko jahajo in če jim gre boljše od mene, se po njih zgledujem. Če druge gojenke nimajo zadosti poguma, jim pomagam. Tovarišica ima rada konje in je bolj "na easy", ko gremo jahat. V zavodu imamo potem stalne debate o tem, kako je bilo na jahanju. Mojim staršem je lažje, ker vejo, da imam v zavodu nekaj, kar me veseli.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Enemu konju v Mariboru niso čistili kopit in so se mu tako zagnojila, da ni mogel stati na nogah. Kruto je bilo in sem jokala. Na Brdu me je kobila Eva z gobcem malo sunila v prsni koš, ker se je hotela "počohati" ob mene. To mi je bilo zanimivo. Zmeraj sem mislila, da žrebca res nikoli ne bom jahala, ker je podivjan. Ko se mi je to zgodilo, sem hotela jahati samo še njega.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučila oz. kaj si pridobila?

Jahanje je idealno, ker se dogaja izven zavoda. Naučila sem se spoštovati in ceniti konje, npr. ne smeš ga jahati, kadar ima poškodovano nogo. Konj ti vrača spoštovanje s tem, da te posluša. Ker bi se rada čimveč naučila, se trudim zapomniti, kar učitelj reče. Tovarišica je

rekla, da se je treba za jahanje potruditi, zato sem se začela učiti. Drugače mi pa učenje nikoli šlo.

TADEJA, 15 let

1. Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahala? Kako si se pri tem počutila?

Osem let nazaj me je stric prvič peljal jahat. Najprej me je bilo strah, potem je bilo že v redu in sem se odločila, da bom še naprej jahala. Sedaj hodim jahat v Hraše, ko nas pelje tovarišica.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Konji so mi všeč taki, kot so. Če imaš svojega konja, se lahko še navežeš nanj. Edino malo se mi smilijo, ker so veliko zaprti. Na Brdu je en konj Bučko, ki gre z glavo naprej, ko ga hočeš pobožati. Rada ga crkljam, zato ker se rad crklja.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Pred jahanjem me je malo strah, da ne bom znala jahat in da konj ne bi skočil. Strah me potem mine sam od sebe. Ko jaham, sem zadovoljna. Paše mi, da me pohvalijo in rečejo, da mi gre v redu. Enkrat me je en konj vrgel dol, pa sem šla takoj nazaj na njega. Rada poskusim čimveč stvari.

4. Si mogoče opazila kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

Drug "folk" iz drugih zavodov misli, da tukaj delamo samo pizdarije. Zdaj jim pa lahko povem, da mi pa imamo tukaj jahanje. Pa še sprehodimo se do tja. Sogojenkam zmeraj govorim, da bo "vse kul". Tisti, ki uči jahanje, ti že pove, kaj narobe delaš. To je čisto drugače kot v šoli: se hočem naučiti jahati, zato ga pa ful poslušam.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Mami me je hotela videti, kako jaham, zato sta z babi prišli na Brdo. Takrat sem šla prvič v galop. Se mi je zdelo fajn, da to zmorem, edino strah me je bilo, da se konj ne bi kar naenkrat ustavil. Všeč mi je bilo, ker sem bila prva, ki jo je tovarišica lonžirala. Mami me je pohvalila in mi obljubila, da mi bo dala denar, če bom še naprej jahala. Zdaj mi bolj zaupa; predno sem prišla v zavod sva se bolj kregali. En tip v Hrašah kadi na konju, ko jaha. To mi pa res ni všeč. Ta konj je tak, kot bi bil prizadet. Med hojo zmajuje z glavo. Je tak ubogi, se mi smili.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučila oz. kaj si pridobila?

Naučila sem se kar dobro jahati, ampak zavijati še ne; pa ravnati s konji, kako ga je treba čistiti; da ga ne smeš prestrašiti in da ne smeš za njim hoditi, da te ne brcne. Ko sem zraven konjev, sem boljše volje.

SAŠA, 15 let

1. Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahala? Kako si se pri tem počutila?

Ko sem bila stara pet let, sta me starša peljala nekam, kjer so imeli konje in takrat sem prvič vsa "zagreta" šla na ponija. Ko sem bila malo starejša, sem padla s konja, zato sedaj ne jaham več. Zelo rada grem z drugimi v Hraše, ker imam rada konje.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Imam dober občutek ob konjih. V zavodu se nimam s kom pogovarjat, tam pa se lahko pogovarjam s konji. Najlepši konj mi je Lover boy. Enkrat sem mu razlagala o nekem tipu, ki mi je bil všeč in ga spraševala, kaj naj zdaj naredim. Konj me je sunil z glavo, ampak je bilo prav romantično. Nekaj me privlači na konjih, pa sploh ne vem kaj. Zaupam jim, ker vem, da ne bodo nobenemu nič povedali. Vedno grem pomagat čistiti konje, to je "ful

fajn", ker s tem dobivam občutek, da se z njimi še bolj zblížam. Rada gledam, ko se konje spusti v izpust in laufajo. To mi je nekaj najlepšega; carsko! So taki kot otroci v peskovniku. Me prime, da bi bila konj, da bi se tako razlaufala.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Jahat ne grem, ker me je strah, lahko pa konja božam in vse. Ker si sama ne upam, govorim drugim, naj grejo in da jim konj ne bo nič naredil. S tem samo sebe pomirim. Se mi dobro zdi, da drugi grejo. Sandra se je na začetku bala konja in sem jo prepričala, da je šla gor. Potem mi je bila hvaležna in mi je povedala, da drugače sploh ne bi šla jahat.

4. Si mogoče opazila kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

S tovarišico se bolje razumemo, ko smo pri konjih, ker je takrat bolj sproščena, saj ima tudi ona rada konje. Mi je fajn, kadar je tako dobre volje, takrat se tako dobro z njo pogovarjam. Kadar reče, naj gremo gledat druge, kako jahajo, jo ubogam. Moja starša sta zadovoljna, da sem v kontaktu s konji. Sprašujejo me, kako je bilo, kako sem se imela pri konjih.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Enkrat na neki paradi je en mulc vrgel velik kamen konju v glavo. Poškodoval mu je oko. Konju se je utrgalo in je začel skakati; to je bilo zelo grozno.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučila oz. kaj si pridobila?

Po pogovarjanju s konji sem ves teden boljše volje, bolj sproščena. Ne sekiram se toliko zaradi težav v zavodu, ker vse zaupam konju, se izpovem in je potem ful dobro. Tudi doma sem se vedno pogovarjala s psom; s starši pa ne zmeraj. Imam tak občutek, da bom enkrat, ko bom starejša, spet jahala. Sem sto procentna, da mi bodo konji zmeraj všeč. Se jih ne morem naveličati. So mi tako lepe živali.

MATIJA, 14 let***1. Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahal? Kako si se pri tem počutil?***

Predno sem prišel v zavod sem se bal konjev in nisem imel nobenega stika z njimi.

Tovarišica mi je rekla, naj se ne bojim konjev, naj jih malo pobožam in potem me je vprašala, če bom jahal. Pobožal sem jih, jahati pa najprej nisem hotel. Ko sem videl, da gredo punce (in celo ena majhna med njimi) jahat, sem si rekel, da zdaj pa moram nujno še jaz probat.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Všeč mi je, ker se jih lahko dotikam in jih jaham; pomirjajo me; pri srcu so mi. To je prvi krožek v zavodu, ki je v zvezi z živalmi. Navezal sem se na kobilo Dorlino. Enkrat se mi je zdela tako osamljena v boks, da se mi je zasmilila. Potrkal sem po boks, in ji dal jabolko. Pa pobožal sem jo.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Pred jahanjem me je še zmeraj strah, ker nisem dovolj "ufuran". Ampak potem si rečem, da če je bilo zadnjič vse v redu, bo danes tudi. Sem trmast in vztrajam tudi, ko mi ne gre. Med jahanjem čutim, kot da bi konj eno energijo spuščal in me umiri, ko sem živčen. Po jahanju mi je bedno, ko moram stran od njega.

4. Si mogoče opazil kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

S puncami se zmeraj razumem in jih rad gledam, ko jahajo. V začetku nisem v Hrašah nobenega poslušal, ker sem si mislil, da itak nimajo pojma. Enkrat, ko smo božali konje, je nekdo začel razlagati zgodovino konja in to me je zelo zanimalo, zato sem začel poslušati. Takrat sem videl, da so tisti ljudje tam potrpežljivi in prijazni.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Enkrat, ko sem hodil po štali, sem ponesreči butnil v ograjo in je zaropotalo. Konj se je prestrašil, brcnil in se dvignil na zadnje noge. Od strahu sem nekaj zakričal. Potem je prišel lastnik, ga prijel, pobožal in mu dal jabolko. Vprašal sem ga, kaj je temu konju. Rekel je, da je že star in je zato malo bolj živčen. Ugotovil sem, da moram pri konjih delati počasne gibe, da se ne ustrašijo. Ko sem enkrat čistil konja Ramzija in se z njim pogovarjal, je zraven hrzal, kot da bi razumel, kaj mu govorim. To se mi je zdelo res zanimivo. Potem mi je tovarišica pokazala, kako naj ga še nahranim. Sem bil kar korajžen in je bilo fajn. Enkrat je nekdo preganjal konje zunaj po izpustu in takrat me je res šokirala brzina konja. Občudoval sem jih zaradi brzine.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučil oz. kaj si pridobil?

Zdaj vem, da mi konj ne bo ne vem kaj naredil ali me dol vrgel ali brcnil, razen če bi ga sam dražil. Povedali so mi, da konj čuti, če se ga bojiš. Dobro se počutim ob njem, ker je bitje, ki diha in jé. Je pač malo drugačen, a ti zaupa in te nosi naokrog. Na jahanje hodim, ker me zanima. Tako gremo vsaj malo ven v gozd. Upam, da bom šel kmalu spet.

KLEMEN, 16 let

1. Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahal? Kako si se pri tem počutil?

V Hrašah sem najprej konje čistil, nato sem tam tudi prvič jahal. Takrat so me bolele noge in zavijanje mi ni šlo. Zdaj pa že dolgo nisem bil tam, ampak se bom že naučil jahat.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Konji so mi všeč, ker so veliki in zanimivi. Zdaj sem se jih že navadil, prej pa me je bilo strah, da me bodo poteptali. Bolj varnega sem se počutil, ker je tovarišica stala ob strani. Pokazali so mi tudi, kako je treba delati s konji. Bal sem se konju dati jabolka in seno, da

me ne bi ugriznil. Potem so mi povedali, da moraš imeti stegnjeno roko in počasi je že šlo. Tako sem ugotovil, da mu samo ne smeš za ritjo hoditi, pa bo vse v redu.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Prvič sem gor na konja kar skočil, me ni bilo strah. Takrat me je kar dobro zrukalo. Sem mislil, da sem na umetnem električnem konju. Dol sem pa kar hitro skočil in pobegnil stran, ker me je bilo strah, da me bo brcnil. Potem se me je pa konj navadil.

4. Si mogoče opazil kakšne spremembe ob druženju s sgojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

Z gojenci se zmeraj zmenimo, kdo bo šel na katerega konja. Skupaj smo jih hranili, negovali, božali. In konji so bili kar mirni. Tovarišica nam je pokazala, kako jih moramo čistiti. Smo se tudi s psi ukvarjali; so mi vse živali všeč. Če je bilo kakega gojenca strah iti na konja, smo ga kar "gor fliknili". Tistega, ki nas je učil jahat, sem na začetku malo poslušal, potem sem pa enkrat hotel delat po svoje, pa je šel konj kar "rikverc".

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Najbolj zanimiv v Hrašah mi je poni. Dva gojenca sta mu enkrat delala frizurico kot frizerja; to je bilo res smešno. Enkrat sem stopil v štalو pa je en konj brcal po boksu, potem sem opazil, da nimajo hrane in sem jim dal jesti.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučil oz. kaj si pridobil?

Konje jahati, jih čistiti, hraniti. Ne sme te biti strah, ker konj to občuti, kot psi. Biti moraš pogumen in nežen. Ob njem moraš biti tih in miren. Ker če vpiješ, ga živcira in začne skakati.

ANJA, 15 let

1. Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahala? Kako si se pri tem počutila?

Prvič sem jahala, ko smo šli med počitnicami s Centrom za socialno delo v Lipico. Najprej nisem vedela, če bi sploh šla na konja, ker me je bilo strah, da bom kaj narobe naredila in me bo dol vrgel. Potem sem pa zbrala pogum.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Konji so zanimivi, lepi, prijazni. Ob njih sem bolj vesela. Včasih se malo pogovarjam z njimi in če izgleda žalosten, ga vprašam, zakaj je žalosten. Pohvalim ga, ko je priden. Žrebički so srčkani. Na Brdu je bil enkrat en žrebiček spuščen zunaj, valjal se je po tleh in bil res lep.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Dvakrat sem imela slabe občutke, zdaj pa komaj čakam, da se usedem na konja. Med jahanjem se počutim dobro, sem vesela. Po jahanju se počutim v redu, sem vesela, da sem lahko jahala in komaj čakam, da bomo spet šli. Malo pa me noge bolijo.

4. Si mogoče opazila kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisala tej dejavnosti?

S tovarišico se dobro razumem, ko smo pri konjih. Včasih ona določi, kdo bo šel prvi jahat in katerega konja bo dobil. Ponavadi se pa že kar sami zmenimo. Če katera gojenka ni pri volji za jahanje, jo že prepričamo. Starši so veseli, da imam to možnost, da jaham. Sprašujejo me, kako sem se imela, ko sem jahala.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Ko smo šli jahat na Brdo in je lonžirala tovarišica, mi je rekla, da mi gre dobro in me vprašala, če bi poskusila kas. Najprej nisem hotela, nato me je tovarišica prepričala. Med kasom je pa konj klecnil in sem se ustrašila, ampak sem kar zaupala tovarišici, da bo vse v redu. Če bi me lonžiral kdo drug, ne vem, če bi sploh šla kas. Tovarišico poslušam, ker vem, da ima prav in ne morem kar po svoje delati. Če reče, da naj dam v stremenih pete bolj dol, jih dam. V Hrašah so se konji enkrat stopli, en si je poškodoval nogo in se mi je smilil. Enemu belemu konju sem hotela dati jabolko, pa sem videla, da ima ušesa nazaj. Vedela sem, da je takrat jezen, ker sem to prebrala v knjigah, ki mi jih je prinesla tovarišica in tudi drugi so mi tako povedali. Zato sem mu jabolko dala kar na ograjo in ga gledala, kako bo to pojedel.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučila oz. kaj si pridobila?

Zdaj že boljše jaham. Veliko sem izvedela iz knjig, ki jih je prinesla tovarišica. Naučila sem se tudi, da moraš biti vedno prijazen s konjem. Včasih sem bolj slabe volje, ko pa izvem, da bomo šli h konjem, postanem takoj vesela. Takrat tudi z veseljem naredim učne obveznosti, predno gremo jahat. Ko sem pri konjih, mi ni nič naporno in odveč. Rada pomagam, če je kaj za narediti v štali, pomagam tudi pri čiščenju in sedlanju konja. Boljše kot mi gre jahanje, bolj se počutim. Ko me pohvalijo, imam dober občutek, da sem se nekaj naučila.

JASMINA, 15 let

1. Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahala? Kako si se pri tem počutila?

Ko sem bila majhna, sem se bala vseh živali, ker sem mislila, da me bodo ugriznile. Tudi konjev sem se v začetku bala, ker so tako veliki. Ko sem po televiziji gledala konjske dirke, se mi je dobro zdelo.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Najprej mi sploh niso bili preveč všeč. Zdaj se mi zdijo lepi; nasploh so mi v redu. Všeč so mi, ker so veliki, saj človek, ki je majhen, ob njem čuti, kot da ima oporo. Veliko mi pomeni, da sem ob konju, še več kot takrat, ko ga jaham. Boljše se počutim, ko konju kaj povem, čeprav vem, da ne bo odgovoril. Vsem ne moreš vse povedati, konj je pa razumevajoč in kar mu poveš, ostane med tabo in njim. Čuti, če ga imaš rad ali ne. Po eni strani so zaščitniški, po drugi te pa lahko po nesreči tudi brcnejo. Ne smeš stati čisto za njim. Lepo mi je gledati konje, spuščene na travi. Tako kot gremo mi radi v park, tako so tudi oni radi zunaj, da se nadihajo svežega zraka, najejo trave, skačejo, se razživijo in so veseli. Ker konji niso samo za jahanje. Majhni poniji so mi "sončki" in se jih sploh ne bojim. V Hrašah jahajo ponija majhni otroci. Sem ga velikokrat božala in mu dala jesti travo.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Preden grem gor, me je čisto malo strah. Med jahanjem me je strah, da bi padla dol. Po jahanju pa sem vesela, da sem bila uspešna. Drugače pa ni težko, ker me tovarišica in gojenke vzpodbujajo in mi povejo, da se mi ne bo nič zgodilo.

4. Si mogoče opazila kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

Zdi se mi, da se vsi ful sprostim, ko smo pri konjih. Boljše je, da gremo tudi h konjem, kot da smo vedno le v zavodu. Pa še malo se sprehodimo do Hraš. Z gojenkami se pogovarjamo o konjih, jih božamo, jim dajemo travo in jabolka; včasih jim tudi kaj povemo. Mi je všeč, da to delamo skupaj. Gledamo druga drugo, da se kaj naučimo. Tovarišici sem hvaležna, ker me je prepričala, da sem šla na konja. Nato me je pohvalila. Imela sem občutek, da sem nekaj dobrega naredila in bila sem prav ponosna nase. V sebi sem čutila, da sem premagala strah in da je velik napredek zame, da sem prišla v stik s konjem. Tudi učitelj jahanja je ljubezniv, mi je pomagal iti na konja in me opozarjal na napake. Zaupam mu in vem, da bo konja ustavil, če bo kaj narobe. Poslušam ga, kako me

uči, ampak mi vedno ne uspe. Doma sem povedala, da sem jahala; mami je bila vesela, ker ona nikoli ni imela te prilike.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

S tovarišico sva enkrat čistili konja Bruka in naju je hotel stisniti v kot. Jaz sem se ustrašila, tovarišica pa mu je ukazala, naj se odmakne stran. Povedala mi je, da to ni nič takega in da konji včasih pač ne marajo, da jih čistiš. Rekla mi je, da moraš uporabljati počasne gibe, da se konj ne ustraši. Prva stvar je ta, da se ga ne bojiš. V Hrašah imajo enega konja brez očesa. Glavo mora obrniti, da te sploh vidi. Je res prijazen in se mi res smili. Imajo tudi enega lepega psa, ki ga vsi radi božamo.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučila oz. kaj si pridobila?

Najbolj sem se naučila to, da me ni strah. Zdaj se ne bojim več, ko ga božam ali ko mu dam jabolko. Na začetku nisem vedela, kako se je treba do konja sploh obnašati. Pomembno je, kako delaš z njim; na primer, če boš grob do njih, bodo tudi oni do tebe. V nekaterih stvareh se moraš kar strinjati s konjem; na primer, če noče iti kas, ga ne smeš siliti. Do konja moraš biti prijazen. Če ga hočeš premakniti na drugo stran, ga ne smeš riniti z roko, ampak ga spodbudiš s glasom in te razume. Spoznala sem, da konji niso enaki in da je vsak drugačen. Vsaka stvar, ki se jo naučiš, ti v življenju lahko kdaj pomaga. Če bom šla kdaj na izlet nekam, kjer bodo imeli konje, bom lahko tam jahala. Mogoče bom pa kdaj videla kakšnega konja, ki se je zgubil ali se je ranil, pa ga bom znala pripeljati do bajte.

SANDRA, 14 let

1. Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahala? Kako si se pri tem počutila?

Prvič sem se konja dotaknila tukaj v Hrašah. Dobila sem tudi željo, da ga božam. Sem mestno dekle in mi to prej niti na pamet ni prišlo. Malo me je bilo strah, ker nisem vedela,

kaj bo naredil, drugače je bil pa v redu občutek. V začetku sem se bolj izogibala konjev, ko sem pa videla druge punce, kako so jih božale in hranile, sem se jim še jaz pridružila.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Konj mi je že od nekdaj zelo lepa žival. Zdi se mi, da mu lahko zaupam in da me posluša. Vem, da se eni z njim pogovarjajo.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Prvič sem jahala šele pred kratkim. Strah me je bilo in nisem vedela, če naj sploh grem na konja. Še sedaj ne vem, kako sem sploh zajahala. Med jahanjem se nisem dobro znašla, metalo me je iz sedla, bila sem brez ravnotežja. Razmišljala sem, kako bom s konja dol prišla in se malo bala, da ne bi padla. Po jahanju so me bolele noge, ampak sem bila vesela. Ponosna sem bila nase, ker sem si sploh upala na konja. Pomislila sem, da bom šla še jahat.

4. Si mogoče opazila kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

Tovarišica je pri konjih vesela in sproščena. Se vidi, da ji konji dajejo pozitivno energijo. Bolj kot si navezan na konje in bolj kot znaš jahat, več energije lahko sprejmeš. Upam in želim si, da bi tudi jaz postala tako uspešna. Mami je bila tako presenečena, da mi najprej sploh ni verjela, da sem jahala. Ona je tudi bolj boječa za konje. Saj jaz verjetno sploh ne bi šla na konja, če me ne bi prepričevale gojenke in tovarišica. Saša in Barbara sta mi že v zavodu in na poti v Hraše dopovedovale, da se mi ne more nič zgoditi in naj bom kar pogumna. To mi je res všeč, da so mi dajale korajžo. Ko sem gledala druge, ko so jahali, se mi je to zdelo čisto enostavno. Ko pa sem sama jahala, sem videla, da to ni tako, ampak sem bila vseeno vztrajna. Važno je, da sem poskusila. Zdaj se lahko pohvalim. Pa še gojenke so mi rekle, da sem pogumna, ker sem si upala na konja. Lepo je slišati kaj takega.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Sogojenka Barbara je konju Ramziju dala jabolko, potem pa mu je z mojim šalom mahala pred nosom. To se nama je zdelo zanimivo in tako smešno, da sva se preglasno smejala, zato je vstopila tovarišica in naju pomirila. Ko sem se vrnila v zavod, sem morala oprati šal, ker je bil malo popačan od sline. Ko sem videla nekega konja v Hrašah brez enega očesa, me je kar stisnilo pri srcu. Nek moški, ki je jahal istočasno z nami, je grdo ravnal s konjem, mu govoril grde besede, ga grobo spodbodel. Še potem v hlevu se je nekaj "bunil" čez njega. To se mi zdi brez veze. Me nismo tega nikoli delale. O tem smo se še kasneje med sabo pogovarjale.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučila oz. kaj si pridobila?

To mi je bila ena izkušnja več. Pridobila sem pogum in samozavest in vem, da bom šla še na konja. Naučila sem se, kako se konja hrani: počasi in z občutkom. Treba jih je krtačiti nežno in v eno smer. Med jahanjem ga ne smeš cukati; moraš imeti občutek zanje. Največ sta mi povedali tovarišica in Saša. Opazovala sem tudi druge, ki že znajo delati s konji. Všeč mi je, da imamo tukaj konjeniški krožek - nekaj, kar drugje nimajo. V prejšnjem zavodu tega niso imeli.

MIHA, 14 let

1. Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahal? Kako si se pri tem počutil?

Najprej sem mislil, da me lahko pojejo, ker so tako veliki. Moja sestra, ki je jahala v klubu v Trnovem, pa mi je povedala, da so konji plašni.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Všeč mi je konjski vrat, ker je dolg in mišičast. Tam ga najraje božam. Jahanje mi je všeč, ker je bolj zanimivo, kot voziti avto. Avto ima zavore, sklopko in gas in se pelješ. Konj je

pa lahko trmast in ga moraš pravilno pognat, da bo sploh šel. Konju lahko bolj zaupaš, ker se bo sam ustavil pred štango, avto se pa ne bo. Ampak če konj ni prave volje, da bi te nosil na hrbtu ali če je jezen ali mu nekaj ne paše ali če se umika, ko ga hočeš zasedlati, potem moraš to upoštevati in ga takrat ne smeš jahat.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Prej me je bilo pred jahanjem strah, ker sem enkrat s konja padel, zdaj pa me ni več. Grem gor na njega in konec. So rekli, da nisi pravi jahač, če nikoli ne padeš s konja. Med jahanjem se počutim v redu, včasih me malo hrbet boli. Ne maram nosit čelade, ampak jo moram. Razložili so mi, da si brez čelade lahko glavo razbijem, če padem s konja. Če dolgo ne jaham, me čez dve do tri ure začnejo boleti mišice.

4. Si mogoče opazil kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

S sogojenci se lepo zmenimo, kaj bo kdo delal in kdo bo katerega konja čistil. Pri krtačenju me moti edino to, da se praši vame. Mami me večkrat vpraša, če grem kdaj jahat.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

V Trnovem sem enkrat hranil konje in nisem imel dovolj hrane za vse. Neka kobilica, ki ni dobila hrane, je bila ljubosumna in je tako brcnila, da je kar desko odtrgala. Zdaj vem, da moram dati hrano vsem, ali pa nobenemu.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučil oz. kaj si pridobil?

Zdaj vem, da konj ni nevaren in ti ne bo nič naredil. Naučil sem se bolje jahat kas. Drugače sem se že prej veliko naučil o konjih, ker mi je sestra ves čas razlagala o njih. Vesel sem, da je tukaj konjeniški krožek.

ANDREJ, 13 let***1. Kdaj si prvič prišel v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahal? Kako si se pri tem počutil?***

Prvič sem jahal v Nemčiji v živalskem vrtu, ko sem bil star 6 let. Malo sem se bal, ampak je bilo fajn.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Konji so lepi po izgledu, imajo lep značaj, pomirjajo me, ko sem ob njih. Rad imam konje. Ko jaham, se dobro počutim. Zanimivo je.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Pred jahanjem sem vznemirjen in bi rad čimprej jahal. Jahanje je pravi užitek. Tudi če mi gre kdaj slabše, nisem nič jezen, rajši vztrajam. Potem mi je kar žal, da ne morem še malo ostati na konju.

4. Si mogoče opazil kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisal tej dejavnosti?

Pri konjih v Hrašah se dobro razumemo in se nismo tam še nikoli skregali. Skupaj krtačimo konje in pomagamo, kadar je kakšna delovna akcija. Tudi bokse čistimo. Učitelj jahanja lepo razlaga.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

V Hrašah se je ena lisasta kobila stepla z drugim konjem in bila krvava po glavi in nogi. Meni se je zdela uboga, lastnik je pa rekel, da ni nič hudega in je z vodo spral rane. Nekega večera je oskrbnik z vozičkom pripeljal v hlev seno. Konji so bili tako vznemirjeni, da so kar skakali v boksih.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučil oz. kaj si pridobil?

Zdaj preživim več časa s konji. Naučil sem se bolje jahat in čistiti kopita. Tovarišica nam je pokazala, kako jih je treba krtačiti. Velik dosežek se mi zdi, da si upam na konja.

BARBARA, 15 let**1. Kdaj si prvič prišla v stik s konji? Kdaj si konja prvič zajahala? Kako si se pri tem počutila?**

Prvič sem jahala pri stricu, ki ima konje. Meni je zelo všeč jahanje. Tudi prvič je bilo fajn.

2. Zakaj so ti konji všeč? Kaj doživljaš ob stiku s konjem?

Konji so mi všeč po zunanosti, zdijo se mi plemenite živali. Ob njih se počutim sproščeno. Rada jih krtačim in hranim. Kadar ga je treba očistiti od zadaj, pa cviknem, da me ne bi brcnil. Drugače se pa vedno osredotočim na eno stvar in ne tuhtam polno stvari zraven. Tudi tovarišica velikokrat krtači konje.

3. Kako se počutiš oz. kaj doživljaš pred, med in po jahanju?

Pred jahanjem me ni nikoli strah, ker sem že navajena. Med jahanjem se dobro počutim. Mi je zelo všeč. Včasih me malo meče iz sedla. Po jahanju sem vesela, da ni bilo nič narobe.

4. Si mogoče opazila kakšne spremembe ob druženju s sogojenci/kami, z vzgojiteljico ali s starši, ki bi jih lahko pripisala tej dejavnosti?

Z gojenkami se pri konjih veliko pogovarjamo. Pomagamo delati v štali. Tovarišica nas gleda, kako jahamo. Učitelj jahanja je včasih strog, ampak je prav, da je tak.

5. Se spomniš kakšnega posebnega dogodka, situacije?

Enkrat sem videla, kako sta se kobila in žrebiček v izpustu valjala po tleh. Ne vidiš tega vsak dan. Najlepše jih je gledati, ko so v naravi in kadar dirjajo v galopu.

6. Kaj si se od te dejavnosti naučila oz. kaj si pridobila?

Jahala sem že prej. Vesela sem, da smo zunaj. Če bi bili doma, marsikatera ne bi imela možnosti jahat. Če sem se doma kdaj razjezila, sem šla vedno h konjem k stricu, ker me pomirjajo.

4.2 REZULTATI ANALIZE ODGOVOROV V INTERVJUJIH UČENK-CEV

Odgovori na vprašanje “Kdaj si prvič zajahal-a konja?” so prikazani v preglednici 2.

Preglednica 2: Začetek jahanja

	število oseb	Odstotek %
Predno sem prišel-a v zavod.	7	58,4
Prvič sem jahal-a v zavodu.	5	41,6
Skupaj	12	100

Dobra polovica gojencev se je srečala s konjem že pred prihodom v zavod in so tudi že jahali.

V preglednici 3 so prikazani odgovori na vprašanje ”Zakaj so ti konji všeč?”

Preglednica 3: Razlogi za priljubljenost konj

	število odgovorov	Odstotek %
Ker so lepi.	7	35
Ker so veliki.	3	15
Ker so pametni.	2	10
Ker so zanimivi.	2	10
Ker so plemenitega značaja.	2	10
Ker so prijazni.	1	5
Se jih ne morem naveličati.	1	5
Všeč so mi taki, kot so.	1	5
Konj je moja najljubša žival.	1	5
Skupaj	20	100

Iz odgovorov je razvidno, da konj učence pritegne predvsem estetsko, predstavlja pa jim tudi pametno, zanimivo, plemenito in prijazno bitje.

“Kaj doživljaš ob stiku s konji?” je vprašanje, na katerega odgovori so v preglednici 4.

Preglednica 4: Občutki ob stiku s konji

	število odgovorov	Odstotek %
Ob konjih se dobro počutim.	5	20,9
Stik s konjem mi veliko pomeni.	4	16,6
Znajo mi prisluhiniti.	4	16,6
Pomirjajo me.	3	12,5
Rad-a jih gledam, ko so spuščeni v izpustu.	3	12,5
Ko konja spoznaš, vidiš, da ti ne bo nič naredil.	3	12,5
Lahko jim zaupam.	1	4,2
Ob njem čutim, kot da imam oporo.	1	4,2
Skupaj	24	100

Občutki so pri vseh gojencih pozitivni. Druženje s konji jim veliko pomeni, poleg njih se počutijo dobro, pomirjeno. Sprostijo se in odprejo, saj verjamejo, da jim le-ti znajo prisluhiniti. Iz izjav se vidi, da konj mladostniku predstavlja razumevajoče bitje in da se med njima ustvarja zaupen odnos.

Odgovori na vprašanje “Kako se počutiš pred jahanjem?” so prikazani v preglednici 5.

Preglednica 5: Občutki pred jahanjem pri gojenkah-cih.

	število odgovorov	Odstotek %
Strah me je.	6	50
Veselim se, da bom jahal-a.	2	16,7
Mirno zajaham.	2	16,7
Sem vznemirjen-a.	1	8,3
Sem napet-a.	1	8,3
Skupaj	12	100

Polovica izjav kaže, da je pred jahanjem pri gojencih prisoten strah. Pri ostalih pa je veselje do jahanja zadostna vzpodbuda, da lahko pogumno zajahajo.

Vprašanje “Kako se počutiš oz. kaj doživljaš med jahanjem?” je dalo odgovore, predstavljene v preglednici 6.

Preglednica 6: Doživljanja med jahanjem

	število odgovorov	Odstotek %
Počutim se dobro.	5	14,8
Vztrajam, kadar mi kaj ne gre.	5	14,8
Všeč mi je, če me pohvalijo.	5	14,8
Sem vesel-a.	4	11,7
Trudim se zapomniti, kar učitelj reče, ker bi se rad-a čimveč naučil-a.	3	8,8
Skoncentriram se na pravilno izvajanje tehnike jahanja.	3	8,8
Uživam.	3	8,8
Zanimivo je.	2	5,9
Sem sproščen-a.	1	2,9
Jahanje me pomirja.	1	2,9
Sem resen-a.	1	2,9
Ne jaham.	1	2,9
Skupaj	34	100

Vsi odgovori izražajo le pozitivna doživljanja med jahanjem. V paleti izjav najdemo poleg splošnega zadovoljstva in dobrega počutja tudi vztrajnost, poslušanje učiteljevih navodil, veselje ob izrečenih pohvalah in povečanje koncentracije. Razvidno je, da učenje jezdenja ne temelji na prisili, temveč na prijetni osnovi in želji po znanju. Zaupanje gojencev v učiteljeve napotke pa daje možnost za zmanjšanje splošnega odpora do avtoritete.

“Kako se počutiš po jahanju?” je vprašanje, ki je dalo odgovore, prikazane v preglednici 7.

Preglednica 7: Občutki po jahanju

	število odgovorov	Odstotek %
Sem vesel-a.	5	29,6
Počutim se prijetno.	3	17,6
Rad-a bi še ostal-a na konju.	3	17,6
Komaj čakam, da bom šel-a spet jahat.	3	17,6
Bolijo me noge.	3	17,6
Skupaj	17	100

Učenci so po jahanju veseli, počutijo se prijetno. Navdušenje izražajo tudi tako, da hočejo kar ostati na konju ali pa komaj čakajo, da bodo spet deležni tega izkustva. Trije gojenci po razjahanju čutijo bolečine v nožnih mišicah, kar lahko pripišemo dejstvu, da je jezdenje telesno zahtevnejši šport.

V preglednici 8 so prikazani odgovori na vprašanje “Ali se poleg jahanja še kako ukvarjaš s konji?”

Preglednica 8: Ukvarjanje s konjem pred in po jahanju

	število odgovorov	Odstotek %
Božam ga.	10	29,5
Krtačim ga.	9	25
Hranim ga.	9	25
Pogovarjam se z njim.	6	16,7
Pohvalim ga, ko je priden.	1	2,9
Pomagam pri sedlanju konja.	1	2,9
Skupaj	36	100

Poleg jahanja se s konjem še dodatno ukvarjajo, tako da ga božajo, krtačijo, hranijo in se z njim pogovarjajo (slika 20). Sklepamo lahko, da se preko tega gojenci učijo pravilno postopati z živalmi, razvijajo empatijo in skrb za druge.

Slika 20: Po jahanju učenci s konjem še malo poklepetajo (foto: Andreja Šunkar)

Odgovori na vprašanje “Kako jahanje vpliva na tvoje odnose do sogojenk-cev, vzgojiteljice in do staršev?” so prikazani v preglednici 9.

Preglednica 9: Medsebojni odnosi

	število odgovorov	Odstotek %
Starši so veseli, da jaham.	6	15,0
Doma se pogovarjamo o konjih.	6	15,0
S sogojenci/kami si pri konjih pomagamo med sabo.	5	12,5
Pri jahanju vzpodbujamo drug drugega.	5	12,5
Med jahanjem opazujem druge.	4	10,0
S sogojenci/kami se pogovarjamo o konjih in jahanju.	4	10,0
Všeč mi je, ker je vzgojiteljica pri konjih bolj sproščena.	3	7,5
Všeč mi je, ko vzgojiteljica pripoveduje o konjih.	2	5,0
Z vzgojiteljico se pri konjih bolje razumem.	2	5,0
Odkar jaham, mi mama bolj zaupa.	1	2,5
Skupno veselje do konjev me povezuje s sogojenko.	1	2,5
Pri konjih se več družim z vzgojiteljico.	1	2,5
Skupaj	40	100

Opaža se, da se starši s svojimi otroki pogovarjajo o konjih in da so veseli, da le-ti jahajo v okviru zavoda. Iz odgovorov se nedvoumno vidi, da si učenci pri tej dejavnosti pomagajo in se vzpodbujajo. Med jezdenjem opazujejo drug drugega, kar jih pripelje do spoznanja, da se morajo učiti tudi na izkušnjah drugih in ne le na svojih. Bližina konjev sproščeno deluje tako na mladostnike kot na vzgojiteljico, zato se njihovo druženje takrat res kaže v najlepši luči. Iz vsega tega lahko sklepamo, da konjenišvo vzpodbuja v gojencih zmožnost kvalitetnejše komunikacije med seboj, do staršev in do vzgojiteljice; da vnaša altruizem v medsebojne odnose in da ponuja veselje pri skupnih interesih.

V preglednici 10 so prikazani odgovori na vprašanje “Kaj si se od te dejavnosti naučil-a oz. kaj si pridobil-a?”

Preglednica 10: Znanja in pridobitve kot posledice jahanja

	število odgovorov	Odstotek %
Učim se jahati.	6	15,8
Naučil-a sem se pravilno ravnati s konji.	6	15,8
Všeč mi je, ker se jahanje odvija izven zavoda.	6	15,8
Naučil-a sem se, kako se neguje konja.	4	10,5
Jahanje mi prinaša nove izkušnje.	3	7,9
Bolj se potrudim pri učenju, ker vem, da je to pogoj za udeležbo pri jahanju.	3	7,9
Naučil-a sem se premagati strah.	2	5,3
Spoznal-a sem, da marsikaj zmorem narediti.	2	5,3
Zdi se mi velik dosežek, da si upam na konja.	2	5,3
Všeč mi je, ker se sprehodimo do hleva.	2	5,3
Pridobil-a sem pogum in samozavest.	1	2,7
Naučil-a sem se vzpostaviti pravilen stik s konjem.	1	2,7
Naučil-a sem se spoštovati in ceniti konje.	1	2,7
Skupaj	38	100

Izjave kažejo, da so se gojenci naučili določenih veščin pri jahanju in ravnanju s konjem. Za polovico učencev je pridobitev že to, da se lahko svobodno sprehodijo do Hraš oz. da se dejavnost ne odvija med stenami zavoda. Ker jim udeležba pri jahanju veliko pomeni, se pri učnih obveznostih v zavodu bolj potrudijo. Razvidno je tudi navdušenje nad novimi dosežki in izkušnjami, kar prav gotovo posledično privede do dviga samospoštovanja.

Na vprašanje “Se spomniš kakšnega posebnega dogodka oz. situacije?” so dali gojenci odgovore, ki jih kaže preglednica 11.

Preglednica 11: Posebni dogodki in čustvene reakcije gojenk-cev.

	število odgovorov	Odstotek %
Sočutje do konja	8	33,4
Zaznavanje napačnega odnosa do konja	5	20,8
Opazovanje konjevega obnašanja	5	20,8
Zadovoljstvo, ker je lonžirala vzgojiteljica	2	8,3
Igrivo ukvarjanje s konjem	2	8,3
Občudovanje konjev	1	4,2
Zaupen pogovor s konjem	1	4,2
Skupaj	24	100

Največji del odgovorov nakazuje, da je bilo čustvo, ki je opredeljevalo neke dogodke kot posebne, sočutje do konja (slika 20) in nelagodje zaradi napačnega in grobega ravnanja z njim. Četrtni se je zdelo posebno zanimivo opazovati konja kot takega ter proučevati njegovo obnašanje. Dva učenca pa sta našla veselje v navezovanju stikov s konjem preko igre.

Slika 21: Učenci sočustvujejo s konji (foto: Stanka Magister)

4.3 MNENJE VZGOJITELJICE

Vzgojiteljica je prepričana, da specialno pedagoško jahanje pozitivno vpliva na:

- povečanje motivacije,
- zmanjševanje agresivnosti,
- sposobnost zdrave uveljavitve,
- sprejemanje in premagovanje strahu,
- izboljšanje samozvesti,
- izboljšanje samopodobe,
- graditev zaupanja,
- razvijanje prijateljstva,
- doživljanje zadovoljstva,
- izboljšanje neugodnega razpoloženja,
- razvijanje empatije,
- razvijanje občutka skupinske pripadnosti,
- povečanje samodiscipline,
- povečanje odločnosti,
- povečanje potrpežljivosti,
- povečanje koncentracije,
- povečanje odgovornosti,
- povečanje naravnosti k naravi.

Opazila je, da na jahanje pešočijo v manjših skupinah ali posamično, nazaj pa se vračajo v strnjene skupine in se sproščeno pogovarjajo o občutkih in doživetjih. Tudi v hlevu je opazna izrazitejša skupinska dinamika (držijo se bolj skupaj in stopicajo drug za drugim), ne pojavljajo se trenja v skupini, saj se vse odvija v bolj prijateljskem vzdušju. Po jahanju vedno kažejo večje veselje in umirjenost. Zanimiv primer je Andrej, ki ima sicer težave z agresivnostjo, a je s pomočjo konjev postal bolj motiviran, da se kontrolira v obnašanju. Konji so ga tako prevzeli, da je zbiral literaturo in jih začel proučevati.

Za udeležbo pri jahanju se mora vsak potruditi in izpolniti naslednje pogoje: uspešno opravljanje delovnih zaposlitev (čiščenje, pometanje, delo na njivi, dežurstva), prizadevnost na učnih urah, redno izdelovanje domačih nalog, pripravljenost na pouk, učenje, primerno vedenje v šoli in skupini. Praksa kaže, da večina gojencev zadovoljivo opravi našteje naloge, da le lahko jahajo. Pripravljeni so celo kontrolirati svoje vedenje in vplivati na ostale, da vsi skupaj izpolnijo zahtevane pogoje. Predvideva, da se Taja trudi le zaradi tega, ker ji jahanje toliko pomeni. V hlevu se samoiniciativno ponudijo za pomoč in ni odpora do dela. Pozimi so na primer z veseljem prinašali vedra vode, ko je konjem zmrznila voda.

Za pedagoško jahanje uporabljajo tri konje: Bruka, Ikija in Ramzija. Bruk je manjši in malo nezaupljiv konj, zato k njemu vzgojiteljica napoti nekoga, ki je manjše postave in bo umirjeno ravnal z njim. Ramzi je umirjen in je zato primeren za tiste, ki jih je bolj strah. Iki je občutljiv na nemir, zato so se izbranci zanj primorani mirno obnašati. Včasih gojenci sami povedo, katerega konja želijo. Pri razporejanju mora paziti, da so vedno vsi zaposleni. Pri enem konju sta hkrati največ dva ali trije. Gojence opozarja, naj opazujejo značajske poteze konja in se mu prilagajajo.

Po mnenju vzgojiteljice gojenci v prvi vrsti pridobijo pristen stik z živalmi oz. pravilen odnos do konja. Naučijo se, da je potrebno biti spoštljiv do konjevih potreb, ga negovati, se mu primerno približati, ga nagraditi s priboljški in podobno. Uči jih tudi to, da je potrebno poskrbeti zanj tudi po jahanju, saj je konj živo bitje, ki živi z nami v sožitju, in ne nek predmet, ki ga po uporabi lahko odvržemo.

Konjeniški krožek predstavlja tudi možnost za vzpostavitev toplejših medsebojnih odnosov ter več priložnosti za pogovor in izražanje čustev zaradi doživetij. Opazila je, da se ob tej dejavnosti tudi introvertirani gojenci počutijo dovolj sproščene, da spregovorijo o svojih občutkih. Zanimivo je tudi to, da si je vsak mladostnik izbral določenega konja za svojega "ljubljenčka" in z njim sklenil posebno prijateljstvo. Opazila je, da so kot skupina bolj povezani med sabo, razelektrijo se napetosti in tudi pogostejše obračajo k njej z različnimi vprašanji. Okolje in odmik od zavoda omogočata lahkotnejše pogovarjanje o življenjskih vprašanjih, o vrednotah, o odnosih in podobno.

Ukvarjanje s konji prav gotovo vpliva na zakoreninjene vzorce vedenja pri gojencih. S tem, ko se morajo gojenci konju vsakokrat približati tiho, mirno, nežno in brez hitrih gibov, se posredno umirjajo. Božanje živali in stik z njimi jih odvrča od agresivnega vedenja. Izboljšuje se tudi posameznikova vztrajnost, odločnost, suverenost, samoobvladovanje, upoštevanje navodil, uvidevnost, krepi se želja po uspešnosti, itd. Pri vseh je na začetku prisoten strah in nesigurnost, kar je bilo potrebno preseči. Najprej so se konjem približali z božanjem in čiščenjem ter tako počasi pridobivali pogum za jahanje. Težko je reči, da so omenjene spremembe dolgoročne. Življenje bo pokazalo. Pečat tega bo v njih gotovo ostal.

Konjeniški krožek, ki zajema skrb za konja in učenje osnovnih tehnik jahanja, je v očeh vzgojiteljice predvsem vzgojno – sprostitevna dejavnost. Le-ta pri učencih vzbudi mnogo pozitivnih čustev, prav tako pa pozitivno vpliva na spremembo v samovrednotenju. Vzgojiteljica meni, da je druženje s konji usmerjeno k učenju medsebojnega konstruktivnega sodelovanja med otroki, izkazovanja veselja nad lastnimi uspehi in uspehi sošolcev, pogovoru o lastnih občutkih in doživljanju, krepitvi pozitivne skupinske dinamike (povezovalni moment med otroki), predvsem pa kakovostnega življenja skupaj z naravo in vsemi živimi bitji ter učenje primernega odnosa do tistih živali, ki potrebujejo pomoč človeka. Uspeh konjeniškega krožka pri obravnavani skupini otrok je nedvomno povezan z vzgojiteljičino ljubeznijo do konjev, njeno srčnostjo in predanostjo, s prijateljskim vzdušjem ter tako ustvarjenimi pozitivnimi korelacijami med vsemi udeleženci: vzgojiteljico, otroki in konji.

Slika 22: Vzgojiteljica Andreja svoje izkušnje deli z učenci (foto: Stanka Magister)

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

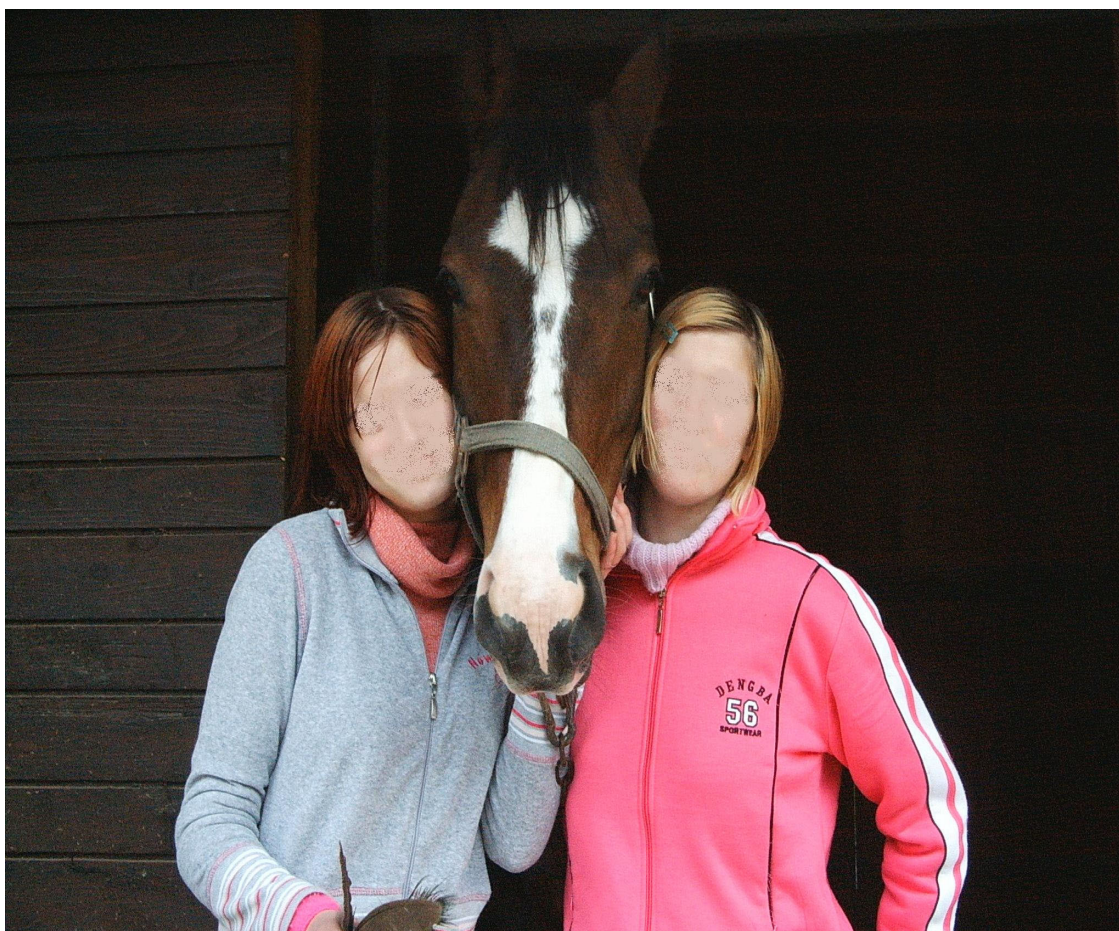
V vzgojno – izobraževalnem zavodu Frana Milčinskega v Smledniku pomagajo mladostnikom, katere je prizadela določena travmatska izkušnja, ki so jo doživeli v svojem (največkrat družinskem) okolju. Njihova stiska se kaže v obliki različnih težav, predvsem vedenjskih in učnih. Povsem običajno je, da otroci po travmatskem doživetju postanejo razdražljivi in se hitro razburijo. Posledica tega je, da se zmanjša njihova strpnost za vedenje drugih, pojavijo se spori z vrstniki in z družinskimi člani ter nagnjenost k agresivnim izpadom. Kot takšni dajejo vtis anksioznih otrok, ki so stalno na preži, vselej pripravljeni, da burno samozaščitno reagirajo na najmanjša znamenja ogroženosti.

Za ponovno vzpostavljanje čustvenega ravnovesja mladostniki uporabljajo lastne notranje vire in vire v okolju. Konjeništvu se je izkazalo za učinkovit zunanji vir pri zmanjševanju njihovega trpljenja in preprečevanju dolgotrajnih škodljivih vplivov stresnih doživetij na njihov razvoj. Vse več je namreč podatkov raziskovanj, ki govorijo o tem, da imajo samopodoba, doživljanje samega sebe, ocena lastnih zmožnosti soočanja z izzivi in kontroliranje lastnih impulzov, velik vpliv na uspešnost, s katero bo posameznik obvladoval življenjske okoliščine v kasnejših obdobjih.

Iz intervjujev učenk in učencev je razvidno, da konj s svojo lepoto, fizično veličino, naklonjenostjo in pristnostjo pri njih vzbuja občutke spoštovanja, občudovanja in ljubezni, kar predstavlja močan čustveni temelj, ki udeležence močno motivira za nadaljnje sodelovanje. Ob prvih srečanjih s konjem večina začuti strah, ki postopoma upada, vzporedno z rastjo jahalnih spretnosti in vedno boljšega poznavanja konjeve narave. Učenci povedo, da so se naučili spoprijeti s strahom in ga tudi obvladati. To pa je že prvi korak v smeri kontroliranja lastnih impulzov. Bennett-Goleman (2003) navaja, da je ravnanje z lastnimi občutki in čustvi v življenju vsakega posameznika izjemno pomembno, saj je duševnost tisti del nas, ki daje pestrost našemu doživljanju, omogoča senzitivnost ter vrednotenje stvari, dogodkov in oseb.

Konj daje mladostnikom močno emocionalno oporo, saj kot pravijo sami, jih posluša, razume in sprejema. Vpliv tega je opazen tudi v ugodnejšem razpoloženju in večjem zadovoljstvu s samim seboj in okolico. Pomen bližine živali najbolje opiše Saša, ki sicer zaradi strahu pred ponovnim padcem s konjevega hrbta ne jaha več, se pa vseeno zelo rada odpravi v Hraše z ostalimi učenci. Z navdušenjem pove, da se s konji rada pogovarja in jim zaupa svoje skrivnosti (tudi ljubezenska doživetja), kajti živali jih ne morejo izdati nikomur. Tudi ostali člani konjeniškega krožka radi komunicirajo s konji, jih z veseljem krtačijo, božajo, hranijo in opravljajo ostala dela v hlevu. Nad njihovo presenetljivo samoiniciativnostjo je ponosna tudi vzgojiteljica. Mladostniki poudarijo, da so se naučili ustrezno ravnati s konji in se obnašati do živali ter hkrati ugotavljajo, da je za uspešno in trdno prijateljstvo z vzajemnim zaupanjem potrebno mnogo truda, nežnosti, pozornosti, prilagajanja in dobre volje. Poseben prijateljski odnos, spoštovanje in odgovornost do živali se kaže tudi v Jasmininem zatrevanju, da konji niso samo za jahanje, temveč jim je potrebno omogočiti tudi zabavo in sprostitve na svežem zraku.

Vzgojiteljica opaza, da v hlevu učenci kontrolirajo svoje obnašanje, medtem ko v vsakdanjem življenju dostikrat izbruhnejo brez prevelikega razmišljanja ter zlasti tistim, s katerimi so si blizu, povejo vse brez dlake na jeziku. Takšen čustven izbruh jim sicer pomaga k olajšanju, vendar s takšnim načinom razdiralno vplivajo na medsebojne odnose, poleg tega pa se kasneje velikokrat soočajo z občutki krivde, ki zmanjšujejo njihovo samospoštovanje. Po navedbah Humar (2005), konji reflektirajo gotovost in umirjenost, po drugi strani pa tudi strah, nestrpnost, nervozo in grobost, kar po principu zavrnitve ali potrditve vpliva na takojšnjo spremembo napačnega oz. okrepitev sprejemljivega otrokovega vedenja. Udeleženci krožka tako spoznavajo, da je odnos med človekom in živaljo pravzaprav recipročen in da se prijaznost vrne v obliki prijaznosti. Da živali tudi posredno vplivajo na spremembo vedenjskih vzorcev, se pokaže v Tadejini razlagi posebnega pripetljaja v Hrašah. Nekega jezdeca je namreč opazila na konju kaditi, kar se ji je zdelo skrajno neprimerno, medtem ko podobni primeri obnašanja, ki niso vezani na konje, ne pritegnejo njene pozornosti oz. jih ne kritizira. Spontana motiviranost za samoanalizo v prijetnem vzdušju je prav gotovo v popolnem nasprotju z nasilnim spreminjanjem neustreznega vedenja, pri katerem se posameznik sooča z občutki, da je obravnavan kot nekakšen prevzgojni objekt.

Slika 23: Ljubezen je univerzalno zdravilo (foto: Andreja Šunkar)

Na konjskem hrbtu se vsi udeleženci izrazito dobro počutijo, opazna pa je tudi prisotnost motivacije za učenje. Četrtnina učencev omeni, da se za uspešen napredek pri jezdenju koncentrira na pravilno držo in vodenje konja. Med jahanjem ugotavljajo, da nekatere stvari lahko naredijo oz. zmorejo narediti, čeprav na začetku občutijo strah, da morda ne bodo uspeli. Ponosni so tudi na pohvale, ki jih prejmejo od učitelja jahanja, še posebno ker so le-te običajno redke v njihovem vsakdanu. Taja priznava, da jo jahanje tako pritegne, da je takrat pripravljena poslušati učitelja in se čimveč naučiti o konjeništvu. Po predvidevanjih vzgojiteljice pa je ravno zaradi tega posledično postala uspešnejša tudi pri ostalem učenju v okviru zavoda. Taja konje spoštuje in ceni, rada ima pristen odnos z njimi in verjame, da ji te plemenite živali vračajo vložen trud in prijaznost. Tudi pri Matiji je opazna sprememba v odnosu do pedagogov. Na začetku namreč sploh ni poslušal

inštruktorja jahanja, ker je bil mnenja, da le-ta ni nikakršen strokovnjak, kasneje pa ga je pritegnil pogovor o zgodovini konjev in tako je spoznal, da so učitelji zelo potrpežljivi, prijazni in strokovni.

Slika 24: V slogi je moč (foto: Stanka Magister)

Bruk, Iki in Ramzi so se tako izkazali kot primerni konji za socialno učenje, saj so uspešno prevzeli tudi vlogo katalizatorja med gojenci in ostalimi prisotnimi odraslimi osebami. Po navedbah Humphreys (2002), učenec namreč pogosto doživlja pedagoga kot osebo, ki le ohranja obstoječe družbene strukture in vrednote, zato do njega čuti odpor zaradi slabih izkušenj iz otroštva. S pomočjo konjev gojenci vsaj za kratek čas pozabijo na konflikte oz. obremenjujoče situacije, ki jih imajo v zavodu, šoli in družini. Opaziti je bilo, da sprememba okolja in usmerjena pozornost na živali nanje delujeta pomirjujoče in ne

vzbujata občutkov razdražljivosti ali agresije. Ramzi, Iki in Bruk ustrezajo tudi ostalim kriterijem, ki jih navajajo literaturni viri (Baum, 1980), (Gäng, 1983), (Klüver 1994).

Na podlagi pričevanj učencev in vzgojiteljice je očitno, da se preko konjenišтва izboljšujejo medsebojni odnosi in skupinska dinamika. K temu pripomorejo pogovori o konjih, verbalizacija doživetega, medsebojno zgledovanje, opazovanje in bodrenje med jahanjem, skupinsko reševanje problemov, kolektivno delo, ipd. Po ugotovitvah Kos (2001a), pripovedovanje doživetega prispeva tudi k opredelitvi lastne vloge v dogajanju ter k iskanju pomena oz. smisla situacij v lastnem življenju in skupnosti. Učenci z navdušenjem povedo, da je tudi njihova vzgojiteljica velika ljubiteljica konjev in jahanja, kar ustvarja dodatno entuziastično atmosfero. Pedagoginjo Andrejo v tistih trenutkih doživljajo kot osebo, ki jim nudi varnost, oporo, pomoč in razumevanje, kar pri otrocih posledično spodbuja razvoj zaupanja v druge osebe.

V izpovedih mladostnikov izstopa veliko sočutje do bolnih, poškodovanih ali kako drugače trpečih konjev ter želja, da bi lahko tem živalim pomagali. Konja doživljajo kot pametno in razumevajoče bitje, zato se jim zasmili že, če ga nekdo samo verbalno žali. V tem se kaže močan razvoj empatije, ki prav tako posredno pripomore k vzpostavljanju bolj intimnih odnosov z ljudmi iz svojega okolja. Saj kot trdi Gäng (1983), imata empatija, usmerjena na živali, in empatija, usmerjena na ljudi, skupno determinanto in sta zato med seboj povezani.

Četrtna učencev opaža, da se njihovo interesno področje širi in da jih navdušujejo nove izkušnje. Taja je celo svoj padec s konja sprejela kot neko izkušnjo več, kar kaže tudi na nov, pozitivnejši način gledanja na življenjske situacije. V izjavi, da je bila prepričana, da žrebca nikoli ne bo jahala, zdaj pa si vedno želi le njega, pa se kaže, kako nove prijetne izkušnje rahljajo težko spremenljive formirane miselne vzorce. V pogovoru se gojenka dotakne tudi svojih sanj o bodočnosti, kjer se v optimistični viziji vidi v sobivanju s konjem. Novo upanje kot nekakšna energetska baterija je opazna tudi pri ostalih učencih. Ponosni so na svoje uspehe in dosežke med urami jahanja ter zavzeti in vztrajni kljub preprekam, ki jih srečujejo na svoji poti učenja. Pozitivne izkušnje v času po doživetih travmi imajo po prepričanju Kos (2001a), varovalne učinke, saj predstavljajo protiutež

ogroženosti, razočaranju nad ljudmi, “porušenju lastnega sveta” (pogosta navedba mladostnikov) in vere v človeštvo. Po mojem mnenju je največji rezultat v konjskem športu ta, da se skozi gibalni dialog med konjem in jezdecem rojeva veselje, občutek harmonije in zadovoljstvo nad lastnimi uspehi, kar ima prav gotovo večji lesk in žlahtnost od še tako pomembne medalje.

Učenci in njihovi družinski člani so ponosni na zavod Frana Milčinskega, ker poleg vseh drugih prostočasnih dejavnosti premore tudi konjeniški krožek. Že samo sprehod do konjskega hleva gojencem predstavlja majhno ekskurzijo in oddih od vsakdanjih obveznosti, v katere so vpeti med bivanjem v inštitucionalni ustanovi. Okolje, ki je popolnoma drugačno, naravno, brez betona, jih popolnoma sprosti.

Iz pripovedovanja vzgojiteljice je razvidno, da ji konjeniški krožek pomaga pri zahtevni nalogi – dobri vzgoji, katere namen je omogočiti otroku, da zraste v samostojno, samozavestno in odgovorno osebnost, ki bo znala poskrbeti zase in druge; ter prebuditi v odraščajoči osebi občutek za lepoto, radost in svetost življenja.

Beseda zdravljenje izhaja iz stare anglosaksonske besede, ki pomeni “narediti celoto”. Učinkoviti in priznani zdravilci (kot npr. Stephen Turoff) verjamejo, da je ta celota vsebovana v štirih vidikih človeškega bitja - fizičnem, čustvenem, mentalnem in duhovnem. S tega gledišča so vsi štirje vidiki povezani med seboj in vse, dokler niso v harmoniji drug z drugim in njihovim okoljem, ne moremo imeti zdrave celote. Če združimo navedbe različnih literaturnih virov in rezultate tega diplomskega dela, pridemo do zaključka, da jahanje mladostnikov na posestvu Jahalnega centra Janhar, ki se izvaja pod okriljem Vzgojno – izobraževalnega zavoda Frana Milčinskega, v resnici blagodejno deluje na vse štiri zgoraj omenjene vidike posameznikove osebnosti in je torej ustrezen terapevtski tretman.

Občutke, ki so mene osebno prevevali v času nastajanja diplomske naloge, pa lahko opišem z naslednjima citatoma:

“Tudi spodletelo ima svoje mesto
v nastajanju in rasti,
saj vendar ni poskusa brez zmote,
spoznanja brez omejitve
in razsvetljevanja brez razumevanja
večne nepopolnosti.”

Elisabeth S. Lukas (2004)

“Bistvo je očem nevidno. Če hočeš videti, moraš gledati s srcem.”

Antoine de Saint-Exupery (1964)

5.2 SKLEPI

Specialno pedagoško jahanje ima naslednje pozitivne učinke na mladostnike:

- ustrežnejše vrednotenje in ocenjevanje samega sebe, večje samospoštovanje,
- uvid v različne možnosti kontroliranja dogajanj v lastnem okolju za razliko od prepričanja, da je človek pasivna žrtev dogajanj,
- večja sposobnost obvladovanja in regulacije impulzov (pogostejše posluževanje reflektivnega stila reagiranja in obvladovanja problemskih situacij za razliko od impulzivnega stila),
- večja sposobnost prijateljevanja, boljši odnosi z vrstniki, starši in učitelji, povečana zmožnost imeti rad ljudi,
- razvijanje čustvene »inteligence«, ki zajema sposobnosti, kot so: prepoznavanje svojih čustvenih potreb in omejitev, vzpodbujanje sebe in kljubovanje frustracijam, odlaganje z zadovoljitvijo, obvladovanje razpoloženja in sproščanje stisk, ki zavirajo sposobnost razmišljanja, vživljanje v čustva drugih in razvoj sočutja,
- boljša učinkovitost pri delu in učenju, spoznanje, da je dober izid odvisen od lastne iniciative in prizadevanj, orientacija k uspehu in ne vnaprejšnje predvidevanje neuspeha pri zastavljenih nalogah in težavah, zadovoljiv napredek na področju izobraževanja,
- boljša sposobnost abstraktnega mišljenja, fleksibilnejši pristop k novim situacijam ter iskanje alternativnih načinov reševanja problema,
- prepoznavanje svojih nerealistično nizko zastavljenih ciljev ter pojav zdravih pričakovanj za prihodnost.

6 POVZETEK

Analiza pričanj dvanajstih učencev Vzgojno – izobraževalnega zavoda Frana Milčinskega v Smledniku in izpoved njihove vzgojiteljice kažejo, da specialno pedagoško jahanje spodbuja razvoj različnih spretnosti in sposobnosti za premagovanje življenjskih obremenitev in preizkušenj. Mladostniki v družbi s konjem doživljajo veliko srečnih trenutkov in zadovoljstva; spoznavajo svet sožitja, skupne sreče in vzajemnega veselja; zvišujejo svoj prag tolerance, da so bolj sposobni razumeti napake in navade vseh bližnjih; se učijo poskrbeti še za koga drugega in ne le zase; razvijajo odgovornost in vztrajnost; krepijo pozitivno sliko o sebi ter bogatijo svojo kulturo. Med jahanjem se soočajo z lastnimi dvomi in strahovi ter poskušajo najti svojo pot k uspehu, kar jih duhovno krepi in dokazuje njihovo junaštvo. S konjem odkrivajo novo dimenzijo v prostoru in času, bolje spoznavajo svet in življenje, srečo in trpljenje. Odkrijejo prijatelja, nad katerim ne bodo ob strpnem in sočutnem odnosu nikoli razočarani.

Slika 25: Kentaver (Fine Art ..., 2006)

7 VIRI

Baum M. 1980. Die besondere Eignung des Pferdes als Erziehungshilfe bei Störungen in Socialisationsprozessen, Kuratorium für Therapeutisches Reiten. München, Reinhart: 29-32

Bennett-Goleman T. 2003. Alkimija čustev. Ljubljana, Mladinska knjiga: 399 str.

Dečman M. 2004. VIZ Frana Milčinskega, v šolskem letu 2004/2005. Smlednik, VIZ Frana Milčinskega: 36 str.

Fine Art Reproduction Specialists of World Famous Masterpieces. 2006. Paintings To Go. <http://www.paintingstogo.com> (18. feb. 2006)

Forbis W.H. 1974. Kavboji. Ljubljana, Cankarjeva založba: 239 str.

Friebel V., Puhl W. 2000. Depresije. Ljubljana, Slovenska knjiga: 68-69

Galerija. 2006. Image DTP inženiring d.o.o.. <http://www.e-fotografija.com> (13. feb. 2006)

Gäng M. 1983. Heilpädagogisches Reiten und Voltigieren. München, Reinhart: 134 str.

Globočnik B. 2001. Jahanje kot specialno- in socialnopedagoška dejavnost. Socialna pedagogika, 5, 3: 341-365

Harker R.M., Collins G.M., McNicholas J. 2000. The influence of current relationships upon pet animal acquisition. V: Companion animals and us. Podberscek A.L., Paul E.S., Serpell J.A. (eds.). Cambridge, Cambridge University Press: 189-208

Heipertz W. 2001. Therapeutisches Reiten, Medizin, Pädagogik, Sport. Stuttgart, Franckh: 15-20

Humar I. 2005. Njegovo veličanstvo konj! Nova Gorica, samozaložba: 136 str.

Humphreys T. 2002. Otrok in samozavest, kako doseči in utrditi samospoštovanje že v mladih letih. Ljubljana, Mladinska knjiga: 211 str.

Index Of / p4a. 2006. <http://www.klik-klik.net> (18. feb. 2006)

Ishihara E. 1998. Behavioral characteristics of children who are familiar with animals and who are not. V: The changing roles of animals in society, 8. international conference of human – animal interactions, Prague, 10-12 sept. 1998. Prague, Waltham: 90-94

Javna Galerija. 2006. Zavod Med.Over.Net. <http://www.galerija.over.net> (13. feb. 2006)

Kešnar M. 2002. Odnos človek – žival ali Sreča na vrvi. Diplomski naloga. Ljubljana, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani: 46-61

Kittredge M. 2003. Konj kao učitelj. V: Konji – terapeuti, učitelji, prijatelji. Krmpotić J. (ur.). Zagreb, Krila – terapijsko jahanje: 107-115

Klüwer C. 1988. Die spezifischen Wirkungen des Pferdes in den Bereichen des Therapeutischen Reitens. Therapeutisches Reiten, 15, 3: 4-12

Klüwer C. 1994. Der therapeutische Einsatz des Pferdes unter psychomotorischen Gesichtspunkten. Therapeutisches Reiten, 21, 4: 14-16

Kobolt A. 2001. Mediji v socialnopedagoški teoriji in praksi. Socialna pedagogika, 5, 3: 231-235

Kos. A.M. 2001a. Psihična odpornost, varovalni dejavniki in procesi ter obvladovanje travme. V: Psihične travme v otroštvu in adolescenci. Samec T., Slodnjak V. (ur.). Ljubljana, Inštitut za psihologijo osebnosti: 36-49

- Kos A.M. 2001b. Psihične travme v otroštvu in adolescenci. V: Psihične travme v otroštvu in adolescenci. Samec T., Slodnjak V. (ur.). Ljubljana, Inštitut za psihologijo osebnosti: 7-31
- Krmpotić J. 2003. Karakter i ponašanje potencijalnog konja za terapijsko jahanje. V: Konji – terapeuti, učitelji, prijatelji, Krmpotić J. (ur.). Zagreb, Krila – terapijsko jahanje: 63-64
- Krumpak S. 1994. Pasme konj. Ljubljana, Kmečki glas: 116 str.
- Lamovec T., Rojnik A. 1978. Agresivnost. Maribor, DDU univerzum: 67-147
- Lord J., Karadža K., Krmpotić J. 2003. Struktura sata terapijskog jahanja. V: Konji – terapeuti, učitelji, prijatelji. Krmpotić J. (ur.). Zagreb, Krila – terapijsko jahanje: 122-138
- Lukas E.S. 2004. Uvod. V: Viz Frana Milčinskega v Smledniku. Dečman M. (ur.). Ljubljana, VIZ Frana Milčinskega: 1
- Mauer P. 2006. Po zdravje h konju. Lord, 8, 2: 13
- Mielke S. 1989. Terapevtsko jahanje. Zdravstveno varstvo, 28, 4-5: 139-141
- Miller A. 1992. Drama je biti otrok. Ljubljana, Tangram: 233 str.
- Paulin V. 2005. Hišni ljubljenci – jasnovidci in zdravilci. Aura, 15, 186: 2-5
- Petrovič V. 2001. Hipoterapija, zdravljenje z jahanjem konja. Velenje, Pozoj: 100 str.
- Rebolj S. 2004. Posledice čustvene nepismenosti. V: Od čustvene inteligence do modrosti srca. Bokan R. (ur.). Ljubljana, CDK, Zavod za izobraževanje, vzgojo, razvoj in kulturo: 123-126

Robinson I. 1996. Ljudje in hišne živali – medsebojna povezava in koristi – preteklost, sedanjost in prihodnost. Veterinarske novice, 22, 7-8: 264-269

Saint-Exupery A.D. 1964. Mali princ. Ljubljana, Mladinska knjiga: 96 str.

Shuker K. 2003. Skrivno življenje živali. Osupljive lastnosti narave. Ljubljana, Mladinska knjiga: 240 str.

Slika Tedna. 2006. <http://www.pozitivke.net> (18. feb. 2006)

Spink J. 1993. Developmental Riding Therapy. A Team Approach to Assessment and Treatment. Tuscon, Arizona, Communication Skill Builders: 102 str.

Stepski - Doliwa S .A. 2003. Sai baba govori o psihoterapiji. Šmarješke Toplice, Stella: 459 str.

Šunkar A. 2006. "Problematika otrok, ki bivajo v zavodu". Smlednik, VIZ Frana Milčinskega (osebni vir, feb. 2006)

Terapevtsko jahanje. 2000. Konjeniški klub Rakičan. <http://www.terapevtskojahanje.com> (29. apr. 2005)

Tomori M. 2001. Vloga travmatskih doživetij v otroštvu v etiologiji duševnih motenj. V: Psihične travme v otroštvu in adolescenci. Samec T., Slodnjak V. (ur.). Ljubljana, Inštitut za psihologijo osebnosti: 49-56

Trapečar B. 1999. Konjenikov priročnik. Ljubljana, Kmečki glas: 254 str.

Trtnik B. 2004. Kako ravnati s čustvi? V: Od čustvene inteligence do modrosti srca. Bokan R. (ur.). Ljubljana, CDK, Zavod za izobraževanje, vzgojo, razvoj in kulturo: 65-70

Tušak M., Tušak M. 2002. Psihologija konja. Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete: 274 str.

Vizek Vidovič V. 1998. Role of animals in human crisis. V: The changing roles of animals in society, 8. international conference of human – animal interactions, Prague, 10-12 sept. 1998. Prague, Waltham: 25-28

Vodopivec M., Weber A. 2004. Terapevtsko jahanje.

<http://www.jezdec.org/modules.php?name=News&file=article&sid=291>

(29. apr. 2005)

Werner H. 1993. Konji: pasme nega, šolanje, šport. Ljubljana, Državna založba Slovenije: 176 str.

Zadnikar M. 1997. Terapevtska jahanja. V: Osnove terapevtskega jahanja (skripta zbranih predavanj – za interno uporabo). Zadnikar M. (ur.). Kamnik, Center za usposabljanje invalidne mladine: 1-7

Zidar Ž.F. 2006. Nekoga moraš imeti rad. Vzajemna, 5, 6: 14-17

Žorž B. 1997. Stiska je lahko tudi izziv. Nova Gorica, Educa: 151 str.

ZAHVALA

Ob tej priložnosti se zahvaljujem:

- mami Lidiji Magister za skrbno podporo v dobrem in slabem,
- očetu Francu Magistru, da me je popeljal v skrivnostni svet živali in narave,
- ravnatelju g. Francu Ravnikarju in vzgojiteljici ga. Andreji Šunkar iz zavoda Frana Milčinskega za sodelovanje pri empiričnem delu diplomske naloge,
- Simonu Rauterju za računalniško pomoč,
- g. Francu Bajtu za nasvete pri oblikovanju besedila in
- najboljšemu prijatelju iz otroških let – konju Mayku za tedanjo čustveno oporo.

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Stanka MAGISTER

SPECIALNO PEDAGOŠKO JAHANJE

DIPLOMSKO DELO

Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2007